

Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech

Jarmila Klíčová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jarmila KLÍČOVÁ**
Osobní číslo: **H108122**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na zkušenosti s fyzickými tresty z dětství;
- na hledání odpovědi na otázku, fyzické trestání dětí - ano či ne?!
- na možnosti sociální pedagogiky při výchově bez trestů.

Součástí práce bude sociologické šetření zaměřené na zjištění postoje vybrané sociální skupiny na fyzické tresty dětí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kovařík, J., Dětsví a ohrožené děti. Praha: VÚPSV, 1992.

Matějček, Z., Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál, 1994.

Matějček, Z., Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech. Praha: Portál, 1991.

Prekopová, J. Schweizerová, Ch., Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. Praha: Portál, 2008.

Rogge, J., Děti potřebují hranice. Praha: Portál, 2009.

Vaníčková, E., Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky, Praha: Grada Publishing, 2004.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí katedry

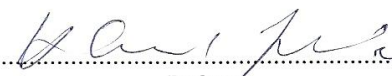
PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

JARMIKA KLIČOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 4.5.2012
.....

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Abstrakt

Bakalářská práce „Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech“ pojednává o pravděpodobných příčinách trestání dětí jejich rodiči, vychovateli či pečovateli. Práce se zabývá například otázkami, zda je vhodné děti trestat, jaký vliv mají tresty na psychiku dětí, zda lze vychovávat i bez použití fyzických trestů. Práce popisuje nejdůležitější problémy s užíváním fyzických trestů a hledá možnosti sociální pedagogiky při výchově bez trestů. Dále práce pátrá po příčinách tvrdého fyzického trestání a sleduje, jak se jednotliví respondenti s těmito zkušenostmi vyrovnávají a jestli je následně přenášejí do výchovy svých vlastních dětí a výchovy svých klientů (v případě pracovníků v sociálních službách).

Klíčová slova

Trestání, fyzické tresty, týrání, násilí, následky trestů, hranice, děti, sociální pedagogika, výchova, respekt.

Abstract

The bachelor thesis titled „Attitude of society towards corporal punishment against children“ deals with probable causes of punishing children by their parents, educators or carers. This work deals for example with questions whether it is advisable to punish children, what effect do punishments have on children's psyche, whether it is possible to bring up even without using corporal punishments. This work describes the most important problems connected with using corporal punishments and seeks options of social pedagogy during the upbringing without the punishments. The work also looks for the causes of severe physical punishment and monitors how the individual respondents cope with these experiences and if it is transferred to the upbringing of their own children and to the education of their clients (in case of social services workers).

Keywords

Punishment, physical punishment, abuse, violence, punishment consequences, boundaries, children, social pedagogy, upbringing, respekt.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svým dětem za technickou výpomoc a také všem respondentkám za ochotu a otevřenost.

Jarmila Klíčová

Obsah

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. UŽÍVÁNÍ FYZICKÝCH TRESTŮ	9
1.1. <i>Fyzické tresty v minulosti</i>	10
1.2. <i>Situace ve světě</i>	12
1.3. <i>Situace v ČR</i>	14
1.4. <i>Tělesný trest a práva dětí</i>	17
2. FORMY TRESTÁNÍ	19
2.1. <i>Co je fyzický trest</i>	20
2.2. <i>Funkce trestů</i>	20
2.3. <i>Je to trest nebo násilí</i>	21
2.4. <i>Účinnost a následky trestání</i>	22
2.5. <i>Jak nás vychovali, tak vychováváme</i>	23
3. VÝCHOVA BEZ TRESTŮ	25
3.1. <i>Odměna místo trestu?</i>	26
3.2. <i>Rodiče bez hranic</i>	27
3.3. <i>Stanovení hranic</i>	28
3.4. <i>Respektovat a být respektován</i>	29
3.5. <i>Sociální pedagogika</i>	29
3.6. <i>Rodina a sociální pedagogika</i>	30
3.7. <i>Sociální pedagogika a škola</i>	31
II. PRAKTICKÁ ČÁST	33
4. POHLED NA FYZICKÉ TRESTY	33
4.1. <i>Cíle výzkumu</i>	33
4.2. <i>Kvalitativní výzkum</i>	33
4.3. <i>Metody sběru dat</i>	34
4.4. <i>Výsledky výzkumu</i>	36
4.5. <i>Shrnutí</i>	54
ZÁVĚR	55
POUŽITÁ LITERATURA.....	56

Úvod

Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech, jsem si zvolila proto, že je mi tato problematika velmi blízká z pohledu mé profese. Jako pečovatelka dětí v Klokánku se často setkávám s následky fyzického trestání. Jde o téma tradičně společensky velmi citlivé a aktuální. V posledních letech se stále častěji diskutuje o používání fyzického trestu, o jeho výchovných následcích, o nutnosti odpovědět si na otázku kde končí výchova a kde začíná násilí?

Dnes se na tento námět pořádají světové kongresy a existuje už celá řada mezinárodních organizací s velkým vlivem společenským i legislativním. I u nás dochází k soustavnějšímu sledování této otázky a budování institucí, kde by se dostalo pomoci postiženým dětem. A co víc, kde by se dostalo odborné pomoci i rodičům a vychovatelům, kteří se hrubého násilí vůči dítěti už dopustili nebo jsou nebezpečí, že by se ho dopustit mohli.

Fyzické tresty byly od nepaměti až donedávna považovány za naprosto samozřejmou součást výchovného působení. Obecně je nelze ani odsoudit. Vždyť dobře míněný pohavek někdy rychle a více pomůže než moralizování nebo zakazování. Fyzický trest může být vyhrazen pro mimořádné situace. Bití jako hlavní výchovný prostředek problémy nevyřeší, spíše většinou zhorší. Děti potřebují lásku. Potřebují však také jistotu, řád a vedení, současně jemné a pevné.

Ve své práci se chci zabývat nejen postojem společnosti k fyzickým trestům, ráda bych srovnala zkušenosti z vlastní výchovy u zkoumaného vzorku respondentů. Zaměřím se na cílovou skupinu pracovníků v přímé sociální péči zaměstnanců FOD Klokánek.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat a specifikovat zkušenosti s fyzickými tresty z dětství, hledat odpovědi na otázku - fyzické trestání dětí - ano či ne? Popsat nejdůležitější problémy s užíváním fyzických trestů a hledat možnosti sociální pedagogiky při výchově bez trestů.

K naplnění cíle slouží teoretická část, která je rozdělena do tří kapitol a několika podkapitol. Nejdříve se zabývá fyzickým trestáním v minulosti, pak přechází k současnému stavu u nás. Další kapitola vymezuje pojem fyzický trest, formy trestání a jejich účinnost. Poslední kapitola teoretické části hledá odpověď na otázku, zda je možné vychovávat bez trestů a možnou pomoc sociální pedagogiky. V praktické části zpracovávám výstupy z rozhovorů s pracovníci v sociálních službách.

I. Teoretická část

1. Užívání fyzických trestů

Užívání fyzických trestů je staré jako lidstvo samo. Rodič se snažil pomocí bití své dítě ukáznit a vychovat k obrazu svému. A to samozřejmě v tom lepším případě. Mnohdy si na dítěti vybíjel své vlastní neúspěchy, vztek nebo žal.

K odůvodnění tělesných trestů nacházíme několik opakujících se argumentů. Bývají to často životní okolnosti, které přetěžují rodiče a skrze své děti vidí své vlastní neúspěchy. Když děti nesplňují očekávání svých rodičů, která do nich vkládají, dochází k trestním sankcím. Dále pak bývá bití užíváno jako prostředek a možnost k potrestání a stanovení hranic. Zde bývá bití prohlášeno za výchovný nástroj. Pro mnoho rodičů nebývá problém děti tělesně trestat a vyjadřovat jim lásku. Často mají dojem, že si děti „o výprask přímo říkají“, nebo „usilují o to, aby dostaly pohlavek“.¹

Matějček o tělesných trestech: „*Užívá se jich, bohužel, hodně často, ale jejich výchovný význam opravdu velký není. Připomeňme si k tomu, že jde o tresty na té nejnižší úrovni, kterou jsme označili jako fyziologickou.*“ Dále uvádí, že tělesný trest je ponižující a není jej třeba užívat, protože máme i jiné tresty, které mohou být účinnější. Ponižující je samozřejmě každý trest, a kdekterý náctiletý by raději „jednu schyťal“, než by poslouchal zcela nebolestivou výtku, která ho zahanbila nebo vyvedla z duševní rovnováhy. „*Ne nadarmo se říká, že slovo může bolet víc než rána bičem!*“ Naopak dítě batolecího věku mnohem méně rozumí slovnímu domlouvání. Výchovné zásahy pomocí tělesných vjemů jsou mu tedy v této době poměrně nejsrozumitelnější. V tomto období je pro dítě důležité přivinutí, pohlazení a polaskání.²

Tělesné tresty užívá asi deset procent rodičů a nevidí v tom nic špatného. Dál je zhruba dvacet procent rodičů, kteří své děti nikdy neuhodí. Zbývajících sedmdesát procent se uchýlí k občasným tělesným trestům, ale byli by raději, kdyby své děti zvládali bez jejich použití. Vychovat ukázněné děti i bez tělesných trestů je možné. Pokud se rodič přesto rozhodne je používat, měl by k tomu přistupovat promyšleně. Vypracovat si plán, v němž zdůrazní kladné prvky, tento plán mu umožní zachovat si chladnou hlavu a přinese dobré výsledky.³

---

¹ ROGGE, J.-U. *Děti potřebují hranice*, 2. vyd. Praha: Portál 2000, s. 114.

² MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*, 3. vyd. Praha: Portál 1994, s. 88-89.

³ SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1. vyd. Praha: Portál 2000, s. 116, s. 120.

1.1. Fyzické tresty v minulosti

Pohledem do hluboké historie zjistíme, že už v 11. století sv. Anselm veřejně vystoupil proti krutému zacházení s dětmi. Děti byly považovány za majetek svých otců a ti měli právo dítě ukáznit, jak považovali za vhodné. Lepší situace nebyla ani v 17. století, kdy tresty dětí kritizuje anglický filozof John Locke. Těžce pracující děti byly denně vystavovány krutému zacházení a bití. Za krádež chycené dítě mohlo být i oběšeno.

Jako první v Evropě zakázalo tělesné tresty ve školách Polsko, a to v roce 1783. V rakousko-uherské monarchii (dnešní Čechy a Morava) se děti dočkaly zrušení tělesných trestů v roce 1870. Až po nás se např. přidali Nizozemsko, Itálie, Norsko.

V rodinách jako první v Evropě, zavedlo zákaz fyzických trestů Švédsko. Učinilo tak v roce 1979 a postupně tak učinily další skandinávské země – Finsko a Norsko. Teprve poté se přidaly další státy jako Rakousko, Kypr, Dánsko, Litva, Řecko, Německo a Skotsko.¹

Jde jen o stručný výčet, jak se měnil názor společnosti na fyzické tresty dětí. Na dětech bylo páháno mnoho fyzického ale i psychického násilí. Vývoj doby udával trend, kterým se společnost ubírala v pohledu na dítě a jeho ochranu.

Už v bibli se praví, že stromek se musí ohýbat, dokud je mladý. Humanisté s tím sice zásadně nesouhlasí, ale těch se ve starověkých kulturách ani ve středověku moc nevyskytovalo. Důkazy, že ve starověkém Řecku bili rodiče děti dřevěnými sandály, šlehalo je metlami, bičí, rákoskami a pohlavkovali je, existují nejenom v dochovaných spisech, ale i na vázách. Na jedné můžeme vidět, jak se matka připravuje, že dítě potrestá – svůj úmysl naznačuje držením sandálu v pravé ruce. Na druhé scéně, která následuje za první, je už dítě potrestané – na zádech má zřetelné otisky boty. Za jedno z nejkrutějších období, co se tělesných trestů týče, bývá označován středověk. Desetileté děti byly vystavené stejně tvrdým trestům jako dospělí a trestání bičí, řemeny, holemi, kopanci, fackami bylo na denním pořádku. Násilí se akceptovalo jako spravedlivá odplata a skutečnost, že se ještě dnes používají tělesné tresty, je pouze důsledkem výchovy, která se přenosem sociálních vzorců chování předává z generace na generaci. Zjednodušeně řečeno, jestliže jste se s tělesnými tresty setkali vy, s největší pravděpodobností je budete aplikovat i na své děti.²

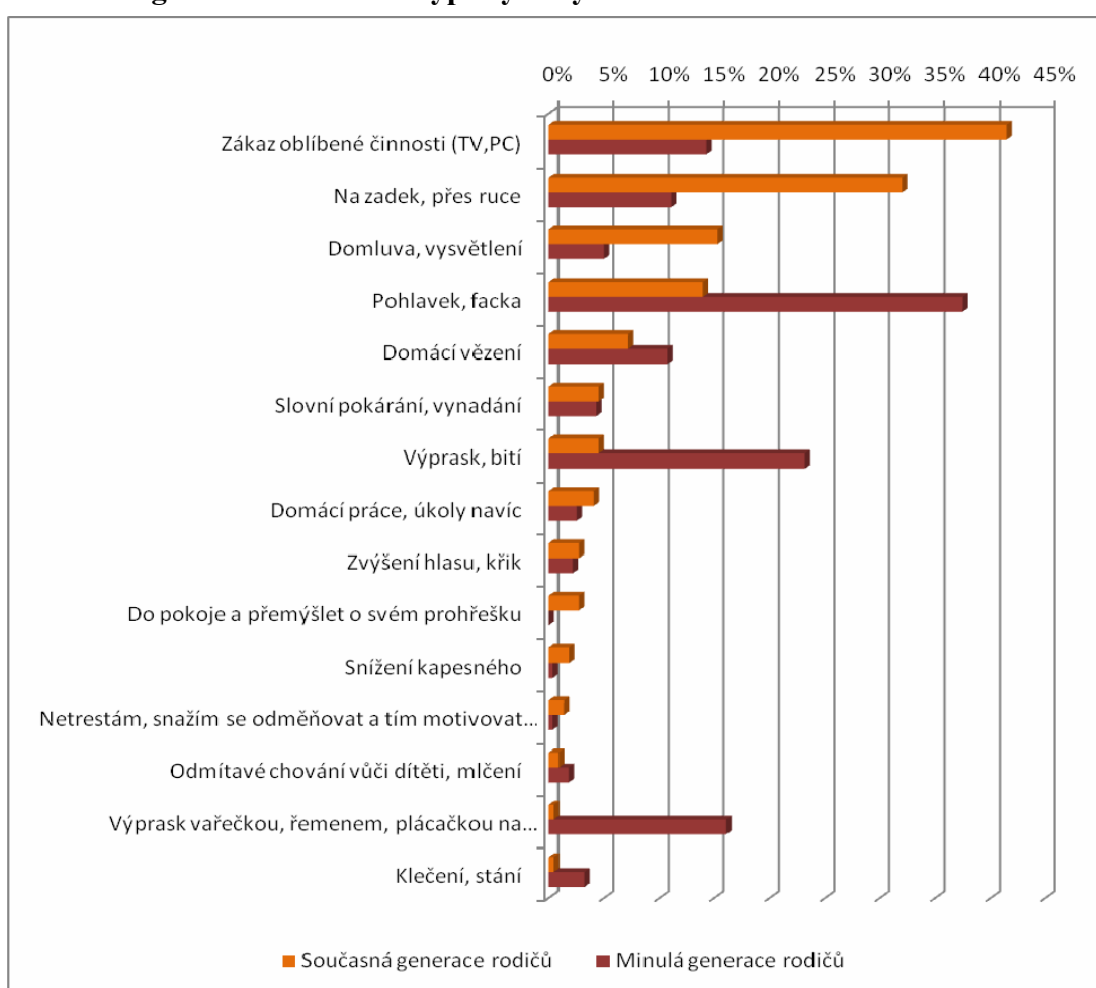
1 Bít či nebít dětí? [online]. Fond ohrožených dětí. [cit. 2013-2-21]. Dostupné z: http://www.fod.cz/stranky/informace/12_03/blesk120307.htm

2 Tělesné tresty ano či ne. [online]. Jen pro ženy. [cit. 2013-2-25]. Dostupné z: <http://www.jenprozeny.cz/deti/21303-telesne-tresty-ano-ci-ne>

„Historii výchovy lze s jistotou nadsázkou označit za historii udržování a dodržování kázně, která znamená podřízení se určitému řádu. Za porušení kázně měl následovat trest.“ Dá se říci, že tělesný trest je protkán celou historií lidstva. Dovídáme se o tom z nejrůznějších kronik nebo historických románů.¹

V této době bylo běžné používání krutých fyzických trestů, jako je třeba několikahodinové klečení, bití sukovicí, rány rákoskou a podobně. J. A. Komenský zdůrazňuje, že základním didaktickým požadavkem je, aby se výchova vzdala všech násilných metod. Podle něj nesmí být užívány kázeňské postupy pro nedostatečné vědomosti, ale pouze za nemravné chování.²

Graf: Mezigenerační srovnání typů fyzických trestů³

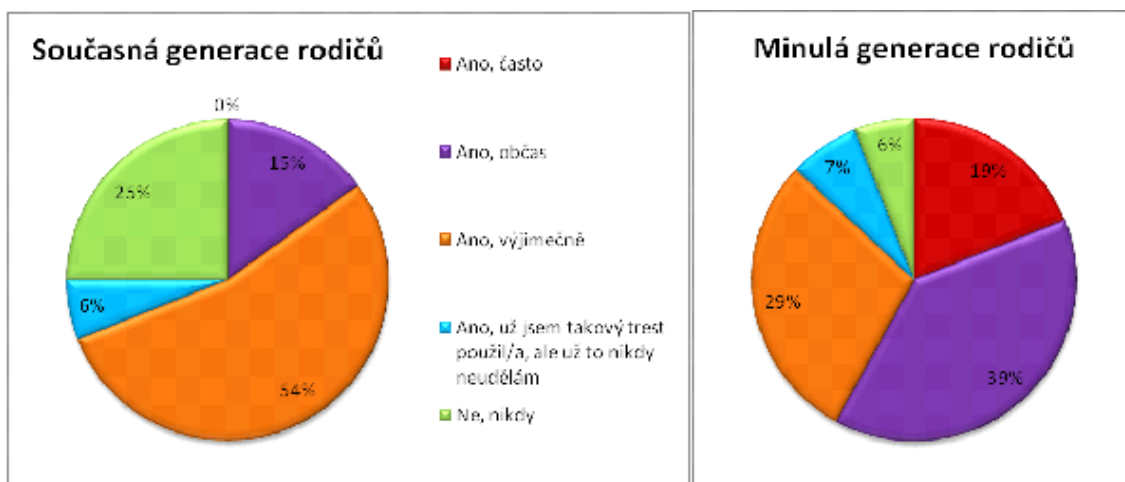
¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice - popis - následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 16.

² VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice - popis - následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 17.

³Fyzické tresty dětí se zmírňují a jsou méně časté, přesto jsou součástí výchovy. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z:

http://nasedite.cz/artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-

[fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy](http://nasedite.cz/artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy)

Graf: Srovnání používání fyzických trestů současnou a minulou generací rodičů.¹

1.2. Situace ve světě

„Zkušenosti ukazují, že tělesné tresty – stejně jako jiné formy násilí – jsou světovým fenoménem. Děti tělesně trestané žijí ve většině společností. V souvislosti s přípravou Globální iniciativy byla mapována situace tělesných trestů na celém světě.“

Zde jsou výsledky z některých států:

V **Evropě** a **centrální Asii** 6 z 10 dětí uvedlo, že mu rodič dal facku, káral ho nebo byl bit „za něco špatného.“ Do studie bylo zahrnuto 15000 dětí ve věkové skupině 9 – 17 let z různých regionů. Ve **Španělsku** označilo facku 47% rodičů za nezbytný výchovný prostředek, 2% souhlasí s častějším používáním a 27% rodičů se přiznalo k bití svých dětí v průběhu předešlého měsíce nejméně 3krát. Rozdíly v trestání chlapců a dívek nebo sociálních vrstvách nebyly zjištěny, ale ukázalo se, že s užitím tělesného trestu souhlasili častěji ženy nežli muži. Lidé s vyšším vzděláním tělesné tresty používali méně. Vládou garantovaný výzkum v **Anglii** v roce 1990 ukázal, že ¾ souboru matek souhlasí s plácnutím rukou dítěte do jednoho roku. 35% rodičů se přiznalo k bití svých dětí 1krát týdně nebo častěji. Jedna pětina uvedla, že k bití používá nějaký předmět. Na **Barbadosu** 70% rodičů s tělesnými tresty souhlasí, 76% z nich neodmítá ani bití řemenem nebo páskem. Výsledek z několika provincií v **Kamerunu** ukázal, že 93% dětí bylo někdy bito rodiči a 98% dětí bylo fyzicky trestáno učitelem ve škole.

¹Fyzické tresty dětí se zmírňují a jsou méně časté, přesto jsou součástí výchovy. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z:

http://nasedite.cz/artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-

[fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy](http://nasedite.cz/artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy)

V **Chile** byla v roce 1995 provedena studie, ze které vyplývá, že děti ze státních škol fyzicky trestá 80% rodičů a děti navštěvující školy soukromé 57% rodičů. V **Egyptě** byl proveden výzkum v roce 1996. Výsledky popisují, že více než třetina dotazovaných dětí byla někdy bita holí či páskem. Čtvrtina těchto dětí při tom přišla k nějakému zranění. V **Etiopii** je ve školách zákaz tělesných trestů. Přesto tu 90% dětí odpovědělo, že jsou ve školách trestány. 1000 domácností v **Hongkongu** bylo zahrnuto do studie v roce 1995. Ta ukázala, že obětí některého z tělesných trestů se tu stala většina dětí do 16-ti let. Mezi studenty **indických** univerzit studie prokázala tělesné tresty u 86% dívek a 91% chlapců. **Korea** – tady zjistila Asociace na ochranu dětí, že je fyzicky trestáno 97% dětí. 54% rodičů v **Kuvajtu** schvaluje „přísný výprask pro velký prohřešek“ a 9% rodičů jako formu trestu užívá nadměrného tepla. Studie z roku 1999 provedená mezi 4000 dětmi v **Pákistánu** ukázala, že je na základní škole tělesně trestáno 78% dětí a doma všechny. 84% **rumunských** rodičů považuje plácnutí za běžnou součást výchovy a většina z nich to nevnímá jako poníženi. 89% rodičů v **USA** bilo své tříleté děti a třetina i své 15-ti až 17-ti leté děti.

„V krátkosti a napříč světem jsme měli možnost nahlédnout do rodin a škol a podívat se, jak jsou děti tělesně trestány. (Save the Children, 2001) První legislativní úprava na ochranu dětí před tělesnými tresty byla přijata ve Švédsku a dnešní zkušenosti jednoznačně potvrzují pozitivní změnu. Přijetí zákona znamenalo výrazný posun ve vědomí generace rodičů a ten má vzestupný trend u mladších lidí, kteří se na rodičovskou roli teprve připravují.“¹

V poslední dekádě minulého a na začátku tohoto století, mělo významný vliv přijetí Dohody OSN o právech dítěte (1990), kterou ratifikovala většina zemí světa. Nástupem její platnosti se změnil pohled na děti, staly se plnoprávními členy společnosti, kde mají svá vlastní práva.²

Ve světě se v dnešní době pohled na dítě trochu změnil. Převážně u jižních národů bývá kritizována extrémně liberální, až volná výchova. „Zde je dítě považováno za malého boha a ten se přece netrestá. Dítě je tak ponecháno samovychově bez hranic a omezení, protože jen ono samo nejlépe ví, jak se chovat. Je mylné se domnívat, že díky tomuto působení vyrosté z dítěte sebevědomá osobnost. Opak bývá pravdou, výsledkem je rozmazlený a tápající jedinec.“³

¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice - popis - následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 102-103.

² VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice - popis - následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 10.

³ Vychovávat lze i bez facek. [online]. Portál ona idnes. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/deti-telesne-tresty-vychovavat-lze-i-bez-facek-ftl-/deti.aspx?c=A110426_122824_deti_job

1.3. Situace v ČR

Názory na tělesné tresty dětí se změnilly s dobou. Před čtyřiceti, či padesáti lety dospělí běžně děti bili na veřejnosti a nikdo se tomu nedivil.¹

S fyzickými tresty má zkušenost většina Čechů, která je zažila od svých rodičů a tak je užívají dál na svých dětech, protože mají pocit, že jde o efektivní řešení s rychlým účinkem. Srovnání generace současných rodičů, však ukázalo, že užívají fyzické tresty podstatně méně, než když byli sami dětmi.

Nadace Naše dítě vytvořila průzkum pro společnost GfK Czech. Oslovila 297 rodičů, kteří vychovávají děti ve věku od narození po plnoletost. 54% současných rodičů tvrdí, že trestá děti jen výjimečně a čtvrtina je netrestá vůbec. Průzkum ukázal, že k častému trestání fyzickými tresty přistupovala necelá pětina rodičů (19%). Jen šest procent rodičů netrestalo děti vůbec.

„Dnešní rodiče své děti fyzicky trestají výrazně méně, než tomu bylo u předchozí generace rodičů. Změnila se také skladba prohrěšků, u nichž rodiče považují fyzický trest za přijatelný a za které jsou děti nejčastěji fyzicky trestány. Vyplývá to z aktuálního výzkumu GfK Czech, realizovaného pro Nadaci Naše dítě. Přesto je fyzický trest stále považován za běžnou součást výchovy; jen třetina rodičů se domnívá, že fyzický trest do výchovy nepatří.“²

Další průzkum agentury MEDIAN pro MF DNES zjistil, že fyzické tresty u nás, jsou stále dost rozšířené až u 60- ti % rodičů.

Podrobnější výsledky průzkumu:

- Naplácání rukou na zadek (72 %) a pohlavek (65 %) je stále považováno za přijatelné. Facku a nařezání páskem schvaluje menšina lidí (24 %).
- Mladiství (12-17 let) mají jiný názor než dospělí (18 a více let). Rozdíl je zde u trestů, které mladiství vnímají jako ponižující - naplácání na zadek schvaluje 1/4 mladistvých (a 3/4 dospělých), ale nařezání vařečkou nebo jiným předmětem, z mladistvých neschvaluje nikdo a z dospělých 1/4.

---

¹ BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*, 1 vyd. Praha: Portál 1999, s. 65.

² Fyzické tresty dětí se zmírňují a jsou méně časté, přesto jsou součástí výchovy. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z:

http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-

[fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy](http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244-fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy)

- Chceme-li hodnotit přijatelnost trestů, musíme zjistit, jak jsou používány v praxi. Téměř polovina rodičů* přiznává, že dítěti dost často uštědří pohlavek (48 %). To samé platí o naplácání rukou na zadek (46 %). Facky k trestání využívá už jen menšina rodičů (15%) a nařezání vařečkou, páskem nebo rákoskou přiznává 13% rodičů.
- K užívání fyzických trestů se častěji přiznávají rodiče, kterým děti již odrostly. Je to nejspíš zapříčiněno změnou výchovy, která je dnes liberálnější. Může to být i tím, že současní vychovávající rodiče se jen neradi k tomuto přiznávají.
- Využívání fyzických trestů je častější na Moravě (22%), než v Čechách (7%). Rozdíl může být způsoben buď, konzervativnější výchovou, která je více tradiční, nebo také větší ochota se k fyzickým trestům přiznat
- Rodiče celkem více používají nefyzické tresty, než fyzické. Mezi nefyzické tresty patří: vynadání, zákaz oblíbené činnosti, zastavení kapesného, domácí vězení, poslání na hanbu a podobně. K těmto trestům se poměrně často uchyluje 27,5% rodičů. Časté použití alespoň jednoho fyzického trestu přiznává jen 12% rodičů.
- Na hypotetickou otázku, „ jak by se chovali ke svým dětem v domácnosti“ se jako větší zastánci fyzických trestů jeví muži než ženy a to mezi NERODIČI. U dotázaných rodičů pohlaví nehraje tak velkou roli.

Základní metodologické údaje:

- * Technika sběru dat: osobní dotazování v domácnostech s využitím laptopu (CAPI)
- * Vzorek: 522 respondentů ve věku 12-79 let, vzorek je reprezentativní pro populaci ČR
- * Metodologie výběru respondentů: vícestupňový stratifikovaný náhodný adresní výběr
- * Termín sběru dat: 17. 1. - 1. 2. 2012¹

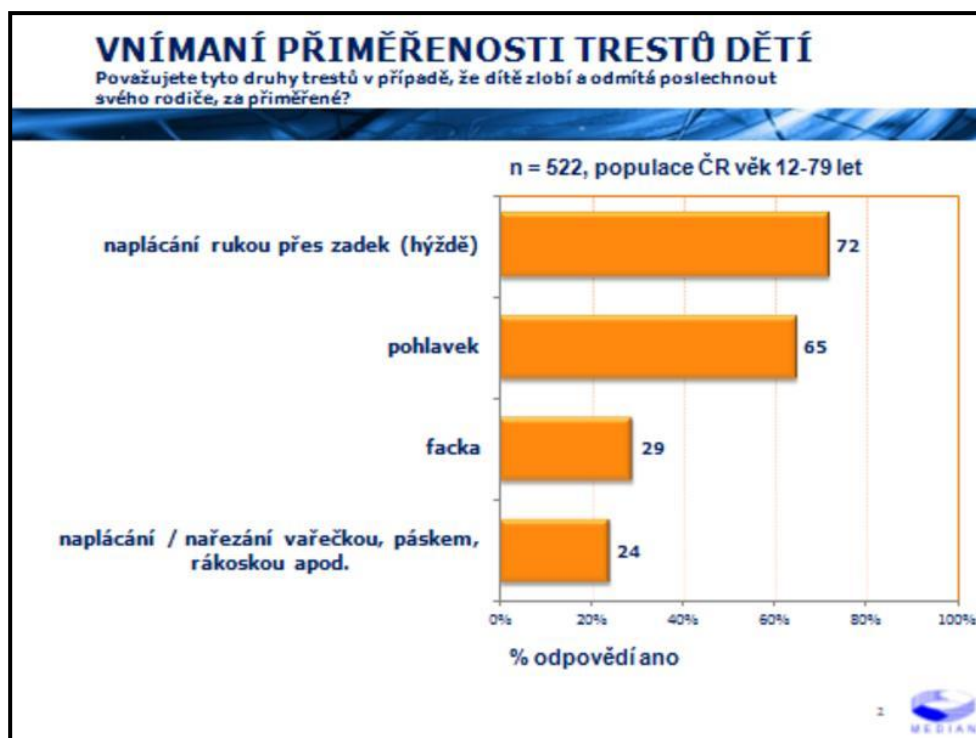
¹ Trestání dětí. [online]. Simar. [cit. 2013-2-25]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/trestani-deti.html>

Související grafy: ¹

Graf 1: Používané tresty dětí

Graf 2: Vnímání přiměřenosti trestů dětí

¹ Trestání dětí. [online]. Simar. [cit. 2013-2-25]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/trestani-deti.html>

1.4. Tělesný trest a práva dětí

Tělesný trest porušuje základní právo na respekt lidské důstojnosti a tělesné integrity. Existence zvláštní ochrany právním prostředkem promíjející násilí rodičů, učitelů a vychovatelů porušuje právo na rovnost ochrany, zaštiťující se právem.¹

Sociálně právní ochrana se týká nezletilých dětí, a to bez ohledu na jejich občanství. Ochrana je poskytována kterémukoliv dítěti, které se ocitne na území České republiky.

Zákon č. 358/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, představuje komplexní úpravu regulace pozitivní a pouze nezbytně nutnou intervenci státu do rodinných vztahů. Ochranu dítěte, mimo tento zákon, zahrnuje rozsáhlý soubor práv a oprávněných zájmu dítěte, které jsou upraveny v předpisech práva rodinného, občanského, pracovního, trestního, dále ve zdravotních, školských předpisech apod.²

Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte věnuje velkou pozornost zejména ochraně dítěte před násilím. Jde o mezinárodní právní dokument, který kodifikuje práva dětí formou smlouvy, a pro státy, které ji ratifikovaly, je závazná. Tímto se stává stát smluvní stranou Úmluvy a přebírá všechny závazky s ní spojené. U nás přešla v platnost dnem 1. ledna 1993. Při ochraně dětí je Česká republika vázána Listinou základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR.

Úmluva o právech dítěte odráží a deklaruje základní potřeby dítěte. Vedle základních svobod, obsahuje také soubor lidských práv dítěte, zahrnuje práva občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní. Tato práva jsou formulována od základních práv zabezpečujících přežití dítěte až po práva vyjadřující možnost dítěte o sobě rozhodovat, a to v závislosti na věku. I když je Úmluva součástí mezinárodního práva, nazývá se takzvanou „měkkou“ normou, zaměřuje se na rozvíjení vysoce morálních standardů při zacházení s dětmi. Zakládá se na přesvědčení, že dítě jako lidská osobnost má stejnou hodnotu jako dospělý člověk.³

---

¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 50.

² MUSELÍKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z., VODIČKOVÁ, M. *Právo v sociální oblasti*, IMS Brno 2012, s. 151.

³ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 51.

Ochranou dětí před násilím se zabývá článek 19 a přímo uvádí, že *státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.* Připomeneme si definici násilí, která uvádí, že každý akt chování vůči druhé osobě, které je způsobena bolest nebo které je ublíženo či způsobeno poškození, je násilí. Násilí může být zjevné, skryté nebo také zprostředkované.¹

Preambule Úmluvy o právech dítěte

„V preambuli Úmluvy o právech dítěte se mimo jiné uvádí: *že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména děti musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti dítěte musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění s vědomím, jak je uvedeno v Chartě práv dítěte přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. Listopadu 1959, „že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající ochranu před narozením i po něm.“²*

Dále úmluva o právech dítěte obsahuje např.:

- chrání děti před všemi formami diskriminace,
- vše, co se týká dítěte, musí být v jeho zájmu,
- každé dítě má právo na život a zabezpečení,
- dítě má právo svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, které se ho týkají, a má jim být věnovaná patřičná pozornost,
- opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví,
- kázeň ve škole má být zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností a v souladu s touto úmluvou,
- dítě má být chráněno před všemi formami sexuálního násilí,
- dítě je chráněno před únosem, obchodováním a prodejem,
- dále chrání před všemi formami vykořisťování, mučením, krutým a ponižujícím zacházením nebo trestáním,
- opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, zneužívání, nebo jiného krutého či ponižujícího zacházení.³

¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 52.

² Tamtéž jako 1

³ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 52-53

2. Formy trestání

Už tradičně se u dětí uplatňovaly tři základní metody, jak je vést ke kázni. Nejčastěji se užívalo zastrašování tělesnými tresty. Po té začali rodiče ukázněvat své děti výčitkami a pocity viny. Další metoda je odloučení, k ní patří například vykázání do dětského pokoje.¹

„Osobní důstojnost snižuje nejen bití, ale jakýkoliv nevhodně použitý trest. Může jím být i mravokárná přednáška, která je chladně a bez citu při každé příležitosti opakována.“ Někteří rodiče buď dobře nepochopí pedagogické doporučení, nebo skrývají své negativní pocity vůči dítěti. Například když si přečetli, že nemají děti bít, zavírají syna do sklepa, protože se moc bojí tmy.²

„Trest jsou negativní důsledky, které při správném použití snižují četnost nesprávného chování nebo ho zcela eliminují. Správné trestání není nic jednoduchého a vyžaduje důslednost. Přílišné trestání je však škodlivé. Vytváří nepříjemné pocity a vyčerpává energii. Je to mocný nástroj, není však snadné ho efektivně využívat. Většina rodičů věří, že když dítě potrestají, nebude se nevhodné chování opakovat. To je někdy pravda, ale neplatí to vždy.“³

Formy trestání mohou být i velmi záludné. K takovým trestům patří třeba odepření náklonnosti. Rodič si ani neuvědomí, jak velmi dokáže dítě ranit, když ho odstrčí se slovy: „běž ode mě, zlobivče“. Jak se cítí dítě, kterému odepře rodič pohlázení, přivinutí nebo pomazlení? Jak velká je bolest dítěte, s kterým rodič za trest nemluví, odmítá mu veškerou pozornost? Vždyť děti zlobí právě proto, že jsou našťavané, že je rodiče ignorují, neposlouchají, že jsou pro své blízké neviditelní. Trestání psychické bývá velmi důmyslné a pro dítě bolestnější než výprask rákoskou. Další formou trestu může být třeba odepření vysněného dárku. Víme, že dítě po něčem moc touží a dáme mu něco jiného s odůvodněním, že nebylo moc hodné. Ublížit můžeme i zesměšněním nebo ponížením dítěte před kamarády.

---

¹ BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*, 1.vyd. Praha: Portál 1999, s. 47.

² MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 51.

³ SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 104.

2.1. Co je fyzický trest

„*Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek*“ (EPOCH WORLDWIDE, RADDA BARNEN)

Forma tělesných trestů je velmi rozmanitá. Mezi nejčastěji používané patří: políček, pohlavek, facka, výprask rukou nebo nějakým předmětem, kopanec, perda do zad, třesení, štípání, kroucení ušním lalůčkem, tahání za vlasy. Překvapivě sem patří i stoj na hanbě s předpažením nebo klečení po delší dobu, kliky a dřepy. Tvrdé fyzické tresty jsou například: škrcení, Praštění hlavou o zeď, kroucení rukou, píchání špendlíkem, přivazování ke stromu, svazování končetin, sypaní pepře na ruce, zalepování úst leukoplasty, ponořování do horké nebo ledové vody. Tento výčet není úplný, ale pro ilustraci stačí. Když se řekne tělesný trest, ve většině lidí to nevyvolá silnou emocionální reakci. Možná kdyby se četl seznam výše uvedených trestů, byla by reakce trochu jiná.¹

Když jsem prováděla předběžný průzkum v okruhu svých přátel a dotazovala se jich, zda byli fyzicky trestáni od svých rodičů, často odpovídali, že ne, jen schytali nějaký ten pohlavek nebo facku. Vyjadřovali svůj názor, že za fyzickým trestem vidí až bití nějakým předmětem nebo hrubé násilí. Některá ta facka, políček nebo plácnutí po zadečku jim nepřipadá jako fyzický trest. Až po objasnění pojmu co je považováno za fyzický trest, připustili, že i oni byli fyzicky trestáni. Mnozí si na tuto zkušenost vzpomněli, až po dalším dotazování, neboť v jejich paměti toto bylo uloženo jako norma běžného chování rodičů.

2.2. Funkce trestů

Je dobré si položit otázku, k čemu má trest sloužit? Nebo čeho chceme s jeho pomocí dosáhnout? Nejčastější odpověď bude nejspíš znít, že má dítě poučit o nevhodném chování a zamezit jeho opakování. V některých případech ho může i chránit, například před ublížením nebo úrazem. Zde záleží na povaze jednotlivého dítěte a také věku. Některému batoletu stačí, když rodič vykřikne, a dítě se horké plotýnky nedotkne. Jiné naopak neposlechne, dokud se nespálí. Někomu ani bolestivá zkušenost nestačí a při nejbližší příležitosti vyzkouší ostražitost svého rodiče.

---

¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 31-32.

Trestáním nesmíme zasáhnout lidskou důstojnost, tu má dítě také! Jinak se může stát, že trest místo nápravy vyvolá zatvrzelost, vzdor, nedůvěru a stažení do sebe. „*Osobní důstojnost snižuje nejen bití, ale jakýkoli nevhodně použitý trest. Může jím být i mravokárná přednáška, která je chladně a bez citu při každé příležitosti opakována.*“¹

Každý trest má tři funkce. První má napravit škodu. Chceme, aby dítě napravilo nebo nahradilo škodu způsobenou jiné osobě. Druhou funkcí chceme zabránit opakování. U některých dětí nefunguje například u dětí s ADHD nebo psychickou deprivací. Mohli bychom tak roztočit spirálu nikdy nekončících a neúčinných trestů. Třetí funkce má viníka zbavit pocitu viny. Zde je zásadou, aby břímě viny bylo z dítěte sejmuto ihned po trestu a už se mu nepřipomínal prohřešek, který byl trestem anulován. Výchovný trest není možné vymyslet a doporučit pro všechny děti stejně. Jednoznačně vyplývá, že různé děti mohou být a budou za stejný prohřešek potrestány jinak. Závisí to na jejich odlišnosti, vnějších podmínkách, ale také na osobnosti rodiče a kultury rodinného života.²

Souhlasím s tvrzením, že nelze aplikovat trest podle nějakého návodu. V zásadě ve své praxi neužívám žádné fyzické tresty a i jiné formy trestání užívám jen velmi omezeně, neboť jejich účinek na dítě z narušeného prostředí je velmi nejistý. Trestání dítěte, které má špatné zkušenosti s dospělými je nemyslitelné. Jakýkoliv nátlak či omezení chápe jako útok na sebe a brání se většinou zase útokem. Zde není na místě vymýšlení trestů, ale postupů jak předcházet stresujícím situacím a pomocí pozitivních reakcí vyvést dítě z jeho bludného kruhu. Takové dítě potřebuje především pochvalu, ocenění a dodání sebeúcty.

2.3. Je to trest nebo násilí

Fyzický trest je tělesným týráním, používáme-li k trestání nějakého předmětu, a je-li bití směřováno na citlivé části těla jako je hlava, břicho, oblast genitálií, plošky a dlaně, nebo zůstávají-li na těle stopy po ranách. Ať už podlitiny, škrábance apod.³

Podle definice Rady Evropy, 1986 je násilí jakýkoliv akt nebo zanedbání, které ovlivňuje život, fyzickou a psychickou integritu nebo svobodu osobnosti, anebo který závažně poškozuje rozvoj osobnosti.⁴

¹ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 51.

² VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 34-35.

³ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí: Definice-popis-následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, s. 102.

⁴ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 100.

K týrání nebo zneužívání dochází, když nějaký člověk v pozici autority využije moci, kterou má nad dítětem, k získání nějakých výhod. Pokud má toto zneužívání formu, která působí fyzickou bolest, nazývá se tělesné týrání. Pokud má podobu urážek nebo podrývá něčí sebedůvěru, pak se mu říká psychické nebo emocionální týrání.¹

„Není, bohužel, nějaká jasná hranice, kde končí „výchovný zásah“ a kde začíná krutost – můžeme se tu dovolávat jenom zdravého lidského rozumu a citu.“²

Souhlasím s názorem, že hranice mezi trestem a násilím je velmi nejistá. Má-li tříleté dítě otisknuté prsty výchovné ruky na tváři, nemusí jít vždy o týrání. I milující rodič může selhat a v záchvatu vzteku svou ratolest takto poznamenat. Rozdíl je v tom, že laskavý rodič si je vědom svého selhání a snaží najít způsob, jak příště nechybovat. Na druhé straně je rodič, který si nepřipouští své chyby a trestá dítě fyzicky i psychicky, aniž by to zanechalo na těle nějaké stopy. Považuje své chování za normální a správné, neboť dítě si svým chováním o výprask řeklo. V tomto případě je dítě v jistém ohrožení a zcela jistě jde o násilí, které na něm rodič páchá.

2.4. Účinnost a následky trestání

„Tresty nemají význam samy v sobě, ale v tom, že mají dítě vychovávat.“³

„Trest by měl redukovat potřebu dalších trestů. Měl by omezit nevhodné chování. Pokud ale nedochází ke změně, pak trest není účinný.“ Mnoho rodičů chybí, když se soustředí na trest a opomene samotné chování. Jestliže se opakuje přestupek dítěte několikrát denně, pak je trestání bez žádoucího výsledku. Není-li trest účinný ani po zpřísnění, je třeba zkusit něco jiného. Křik, hrozby a výprask nejsou dobrými tresty, rodiče tím pouze vybijí svůj vztek. Ztrácí se tím účinek trestu, kterým měla být změna chování dítěte.⁴

Takové trestání vzbuzuje nepříjemné pocity, nejčastěji hněv u trestaného i trestajícího, strhuje pozornost na nesprávné chování, vytváří v dítěti pocit neúspěchu, takže má negativní vliv na jeho sebeúctu, může vzbuzovat strach a zoufalství, způsobuje odcizení mezi členy rodiny a vlastně učí děti agresivitě.⁵

---

¹ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*, 1.vyd. Praha: NLN 1996, s. 6.

² MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*, 3.vyd. Praha: Portál 1994, s. 91.

³ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 52.

⁴ SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 105.

⁵ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 110.

Účinek trestu by neměl dítě zahanbovat, ponižovat nebo degradovat. Nenaucí se nic dobrého, když v něm vzniknou ponižené nezdravé pocity. Nenaucí se ani spolupráci, ani správnému rozhodování. Naopak bude reagovat hněvem a může se u něj rozjet zhoubná spirála. Je třeba dítě vzít stranou od ostatních a vysvětlit co udělalo špatně. Trestat je dobré ihned po provinění, čím dříve tím lépe, zvyšuje se tak účinnost trestu. Výjimku tvoří vztek rodiče. Jste-li rozzlobení, odložte trestání na později.¹

Trestání v hněvu je ze všech neškodlivější. Dítě tím může získat moc nad emocemi rodičů. Ale hlavně je to trestání impulzivní a hrozí nebezpečí, že se rodiče nechají unést a mohou dítěti ublížit. Také se tím děti učí, že v hněvu můžou reagovat hrubou silou, že se nemusejí ovládat, když se rozzlobí.²

Osobně nerada trestám, ale když to jinak nejde, užívám heslo „tříkrát a dost“. Znamená to, že dítě třikrát napomenu a vysvětluji nevhodnost jeho chování. Nenastane-li změna, dítěti s lítostí oznámím, že mě to mrzí, ale musím ho potrestat. Zeptám se ho, jaký trest by mu pomohl, aby se situace neopakovala. Často se stává, že dítě navrhne fyzický trest raději, než odepření jeho oblíbené činnosti nebo třeba sladkosti. Zde musím znovu vysvětlit, že nechci fyzicky trestat, protože by mě bolelo působit někomu bolest, a dítě se mnou znovu hledá způsob nápravy. Účinnost trestu, který si dítě samo vybralo, bývá dobrá, protože svým výběrem dává najevo jeho přijetí. Závisí však i na věku dítěte a prostředí, z kterého přichází. Nejlepších výsledků tohoto přístupu dosahují u dětí ve věkové hranici tři až deset let. Náctiletí klienti potřebují již jiný přístup, u nich nefungují žádné tresty. Účinnější bývá dohoda a partnerský přístup.

2.5. Jak nás vychovali, tak vychováváme

Především to, co nám bylo vloženo výchovou našich rodičů, to také nejvíce uplatňujeme ve výchově vlastních dětí. I když si v dětství klademe různá předsevzetí, že nebudeme jako „oni“, stejně se přistihneme, jak při káráni svých dětí užíváme stejné slovní výrazy nebo výhrůžky. Těžko se nám mění „zajeté koleje“ rodinných vzorců chování a tak dochází k určitému „bludnému kruhu“, z něhož je těžké vystoupit. Některé úzkostlivé rodiče svazuje i strach z toho, že vzbudí u svých dětí pocit nevole, nenávisti nebo zlosti, který oni sami prožívali, když byli trestáni, že raději nechají bez povšimnutí i hrubé prohřešky. Ani tímto přístupem svým dětem nijak nepomáhají, neboť tím jen zvyšují zmatek a nejistotu dětí.

---

¹ SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 107.

² MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 119.

Proč se vlastně uchylujeme k trestu? Nedá se říci, že jde vždy o „ušlechtilé“, výchovné důvody. Musíme si připustit, že mnohem častěji jde o zvyk, nezvládnuté emoce, bezradnost, někdy také pohodlnost nebo osobní problémy. Někdy jde o tradiční, převzatý sociální model výchovy. Představujeme si, že tresty jsou nutnou součástí výchovy a my bychom selhali jako zodpovědní vychovatelé, kdybychom netrestali, i když se nám nechce. Je na nás vyvíjen také sociální tlak od dalších dospělých, kteří očekávají, že dítě potrestáme. Může jít o emoční nezvládnutí situace, odreagování vlastních negativních emocí nebo také špatná nálada, zlost, či strach o bezpečnost dítěte.¹

Jsou lidé, kterým trestání dítěte působí jisté vnitřní uspokojení a kteří si tím vyrovnávají nějaký vlastní problém tkvící v hloubi jejich osobnosti. Je dobré se zamyslet, když už nám ujela ruka ve spravedlivém hněvu, zda šlo skutečně o výchovný zásah, nebo spíše o projev slabosti anebo zda to s námi není ještě horší a nepotřebujeme odbornou pomoc. V celém civilizovaném světě se dnes věnuje více pozornosti, než dříve, zacházení s dětmi. Vzniklo spoustu institucí, které se zajímají o týrání a zneužívání dětí, a které nabízejí také pomoc.²

„Tak jako se ukázalo, že není moc účelné děti trestat, ale pomáhat jim, tak se stejně ukázalo, že není ani moc účelné trestat rodiče, kteří příliš krutě trestají vlastní děti. Trest zahání takové lidi spíš do společenské izolace, ale nepomáhá jim, ani týraným dětem. A tak se zavádějí krizová centra a poradny, kam se při zachování anonymity a důvěrnosti mohou obrátit právě ti, kdo poznají, že jim tresty „ujíždějí“, že se dobře neovládají.“³

Můj názor je, že chybovat je lidské a ve výchově přirozené. Ve svém dětství nacházím spoustu chyb, kterých se rodiče dopustili, ale láskou a přijetím zase rozpustili. Přestože používali fyzické tresty, které mě ponižovaly a vyvolávaly ve mně pocit ublížení, láskou a péčí vše srovnali. Do výchovy svých dětí jsem si tento vzorec nepřenesla. Fyzické tresty jsem neužívala nikdy a ostatní například zákazové tresty, jen zřídka. Samozřejmě jsem se zase dopustila jiných chyb, s kterými se musely mé děti potýkat. Až v dospělosti své dcery jsem se dozvěděla, jak málo času jsem trávila s ní a sestrou. Obě dívky byly často ponechány péči prarodičů, kvůli mé pracovní vytíženosti. Takže si myslím, že když ve výchově dáme díl lásky a péče, srovnáme tak chyby, kterých jsme se dopustili, a tím dáváme svým dětem šanci poučit se z chyb rodičů a dělat zase své vlastní chyby. Bez chyb to nejde, na nich se učíme a přicházíme k poznání.

---

¹ KOPŘIVA, P., et al. *Respektovat a být respektován*, 3.vyd. Kroměříž: Spirála 2008, s. 122.

² MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*, 3.vyd. Praha: Portál 1994, s. 93-94.

³ MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*, 3.vyd. Praha: Portál 1994, s. 93-94.

3. Výchova bez trestů

Když jsem si položila otázku, zda je možné vychovávat bez trestů, odpověď se mi nehledala snadno. Každý z nás má zakořeněno něco ve své povaze a temperamentu, a to mu dává určité mantinely, ve kterých se pohybuje a podle kterých reaguje na vzniklé situace. Až po prostudování příslušné literatury jsem dospěla k závěru, že je to možné. Vychovávající k tomu potřebuje získat určité znalosti a dovednosti, ale potom je kompetentní k tomu, aby se ve výchově bez trestů obešel. I já při práci se svými svěřenci procházím určitou sebe kontrolou, kdy si kladu otázku, čím jsem si zasloužila nevhodnou reakci dítěte. Musím přiznat, že vždy najdu byť i nepatrný díl své viny, když nepochopím nebo špatně odhadnu vzniklou situaci. Takto dochází mezi mnou a dětmi k neustálému a vzájemnému učení.

„Správný trest se používá zřídka, protože je ho zřídka kdy zapotřebí. To je zlaté pravidlo trestání.“¹

Když vyzkoušíme několik kladných stimulů a nevhodné chování dítěte se opakuje, teprve po té můžeme přistoupit k potrestání. *„Většina dospělých bere trest jako první alternativu, která je hned na ráně. Domnívají se, že trest je jedinou možnou reakcí na nesprávné chování. Chování se však dá zlepšit kladnou zpětnou vazbou a posílením protikladného žádoucího chování.“²*

Chceme-li dítě zastavit v nevhodném chování, často se uchylujeme k výhrůzkám, snažíme se ho varovat před chováním, které přináší trest. *„Řada dětí se však bude v podobných situacích dál chovat nevhodně a naučí se přijímat tresty jako výkupné za své přestupky. Nenaučí se tady chovat správně, ale naučí se přijímat tresty.“³*

Jak je možné vychovávat i nejmenší děti bez plácnutí? Především si musíme uvědomit, co takové plácnutí znamená. Je to rána, která říká, odmítám a odstrkuji. Dítě prožívá bolestnou zkušenost, i když se dospělý domnívá, že šlo jen o malé plácnutí. Také se stává, že dítě tento signál mylně vyhodnotí a plácnutí vrátí rodiči. Ten přitvrdí a je z toho groteskní bitka. Je třeba vědět, že dítě se za každých okolností musí spolehnout na rodičovské „ne“.

---

¹ SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 105.

² SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 107.

³ KOPŘIVA, P., et al. *Respektovat a být respektován*, 3.vyd. Kroměříž: Spirála 2008, s. 126.

Jestliže nerespektuje jasné „ne“, potřebuje další znamení a tím je dotyk „NE“. Ten vyjádříme nejen slovně ale také řečí těla. Například ho podržíme za ruce nebo jím jemně zatřese.¹

3.1. Odměna místo trestu?

Odměna a trest jsou různé způsoby hodnocení, chování a činnosti dítěte. Odměna podněcuje a schvaluje chování a jednání dítěte. Trest jej naopak potlačuje a odsuzuje. Odměna by měla převažovat nad trestem a i při použití trestu můžeme vyzvednout i kladné stránky dítěte. Tresty, ale zrovna tak časté a nepřiměřené odměny mohou narušit správný morální vývoj dítěte. Mezi nejvhodnější odměny patří úsměv, laskavost i v intonaci, projev mimořádné pozornosti, povzbuzení, pohlazení, udělení nějaké výhody nebo pověření čestnou úlohou. Nejde tedy o dárky a uplácení dítěte za vhodné chování.

Dalo by se říci, že nová generace dětí potřebuje nové přístupy. Podle starého čínského prococtví právě žijeme v době, kdy se lidé potýkají se záchvaty vzteku a rodi se nám děti plně mimořádného hněvu. Je zřejmé, že hněvivé děti jsou velmi netrpělivé, což je spojeno s jejich vysokými nároky. Rodiče se snaží zajistit svým dětem blahobyť, ale zapomínají, že nestačí děti zavalit věcmi, ony potřebují láskyplnou pozornost.²

Mnozí by mohli namítnout, že není možné odměňovat místo trestu, že v životě to tak nechodí, a proto zde uvedu příklad ze své praxe. Naučila jsem roční holčičku zavírat skříňku a šuplíky na požádání. Nejdříve jsem zkoušela klasické: „nechej, ty ty“ a podobně, leč bez úspěchu. Zvědavost jí vlastní byla silnější a objevování co se skrývá za dvířky zábavnější. Jednou jsem zkusila místo vyhrožování, hezky poprosit. Oslovila jsem dítě jménem, sepjala ruce a řekla: „prosím, prosím zavři to“ a naznačila pohybem ruky, jak to má udělat. Holčička pochopila, co po ní chci a vyhověla mi. Radostně jsem ji pochválila, zatleskala a zvedla ruce nad hlavu: „hurá“! Ona to po mně zopakovala a šla od skříňky pryč. Nešlo jen o náhodnou reakci v danou chvíli, dívka pochopila, že když vyhoví mé prosbě, bude odměněna potleskem a radostným „hurá“. Vždy, když jsem k ní přistoupila, dřepala si k ní a navázala oční kontakt, poté jsem sepjala ruce a vyslovila žádost, reagovala stejně. Dá se říci, že jako bonus, k tomu navíc získala můj zájem a pozornost, která ji před tím scházela. Tímto příkladem jsem dala návod, jak je možné vyměnit zákaz za pochvalu a výsledkem je rozesmáté dítě i vychovatel.

¹ PREKOPOVÁ, J. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*, 5.vyd. Praha: Portál 2008, s. 97.

² P.M.H. ATWATER, L.H.D. *Nejen indigové děti*, 1.vyd. Praha: Pragma 2007, s. 106.

3.2. Rodiče bez hranic

Mnoho dnešních rodičů obklopuje své děti bezmeznou láskou, ale mají problém poskytnout jim jasné a pevné vedení. Jenže pokud se dítě může na rodiče spolehnout, mnohem více cítí lásku a oporu. „Uurčíme-li jasné hranice, na které se dítě může spolehnout, opře se o ně a má větší svobodu zkoumat a růst. Nemusí bojovat, aby zjistilo, co bude následovat“. Pokud pochopí dítě kulturu své rodiny, snadno se pak vyrovná s jakýmkoliv způsobem výchovy. „*Je-li láska pevná, dítě může bezpečně vyjádřit, co potřebuje, a ví, co má čekat. A vskutku, je-li obklopeno láskou a respektem, vyrůstá v úspěšného dospělého člověka za nejrůznějších kulturních a ekonomických podmínek.*“¹

Už Komenský v Didaktice zmiňuje, že výchova bez kázně „*je mlýn bez vody, neboť odejmeme-li mlýnu vodu, musí se zastavit*“, kázně máme užívat „*ne proto, že někdo zhřešil (neboť nelze změnit, co se stalo), nýbrž aby později nehřešil. Máme kázně užívat s poctivostí a upřímností, aby sám ten, proti komu se jí užije, pozoroval, že se postupuje proti němu k jeho dobru... přijímal ji jako hořký lék, který podává lékař.*“²

Rodič, který nezná své hranice, těžko bude sám výchovou vymezovat mantinely svým dětem. „*Hranice nás definují. Určují, co jsem a co nejsem. Hranice ukazuje, kde končím já a kde začíná někdo jiný, což ve mně upevňuje pocit vlastnictví. Když vím, co mám vlastnit a za co mám nést odpovědnost, dává mi to svobodu.*“³

Dítě se nejlépe učí pozorováním, má-li asertivní a vyrovnané rodiče, nebude mít problém přijmout jimi vymezené hranice. Problém nastává s rodičem, který neumí říct „ne“, ať jde třeba o partnera, zaměstnavatele nebo kamaráda. Narušené partnerské, pracovní i mezilidské vztahy, neprospívají rodičovské roli. Těžko můžeme učit něco, co sami neumíme. Nejdříve se tedy musíme „poprát“ s vlastními nedostatky a pak teprve jít příkladem svým dětem. Pomoc je možné hledat v některých zařízeních, které slouží k tomuto účelu. Ať už jde o krizová centra, nízkoprahová zařízení, psychologické poradny, občanská sdružení, azylové domy pro matky s dětmi a podobně. Hledáme-li radu, účinnou pomoc, nebo jen obyčejné lidské pochopení, máme se kam obrátit.

---

¹ ALDORTOVÁ, N. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*, 1.vyd. Praha: Práh 2010, s. 81-82.

² MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, s. 49.

³ CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Děti a hranice*, 1.vyd. Praha: Návrat domů 1999, s. 24.

3.3. Stanovení hranic

Stanovit hranice je nezbytnou součástí každé výchovy, bez nich to nejde. Všichni se řídíme nějakými pravidly, nařízeními, zákony a podobně. Čím lépe chápeme jejich nutnost a nezbytnost, tím snáze se nám dodržují. Nejde tedy o to, jak velký, či tvrdý trest následuje, za jejich nedodržení, ale o to, jak dobře chápeme potřebu je dodržovat. Když dítě pochopí nejen, co po něm chceme, ale také proč to chceme, mnohem snadněji na to přistoupí.

Ten, kdo stanovuje hranice, musí zároveň přemýšlet, jak bude reagovat, když se hranice poruší a nedodrží se ujednané dohody. Přitom nejde o trest nebo zákazy, ale spíše o logické důsledky a přirozené následky (Draikurs).

Už z podstaty věci je každý trest rizikový a neexistuje žádný správný, přiměřený nebo nutný trest. Neznamená to ale, že by špatné nebo nesprávné chování, mělo zůstat bez povšimnutí, ať jde o dítě nebo dospělého. Když se překračují psané nebo nepsané normy dobrého chování, porušují se dohody či pravidla, musí se reagovat.

„Otázka tedy nezní jen, zda trestat či netrestat, ale spíše: Jak jinak, když ne tresty, vymezovat hranice a postupovat při budování správných norem chování nebo jejich porušování?“¹

Jak poznáme, že máme správný pohled na výchovu a kázeň? *„Mnozí rodiče nemají jasno o významu kázně a výchovy. Domnívají se, že cílem je řídit chování dítěte – tedy donutit ho, aby se za všech okolností chovalo správně. Takový cíl není ovšem rozumný a dosažitelný. Výchova a kázeň nemají dítě ovládnout. Naopak důraz na spolupráci umožňuje dítěti, aby se svobodně rozhodlo, že bude jednat odpovídajícím způsobem, protože takové chování pro ně bude smysluplné a pochopitelné. Když jedná správně, má z toho dobrý pocit. To je cílem výchovy a kázně.“²*

Je třeba zdůraznit, že se v žádné výchově bez hranic neobejdeme, jejich správné vymezování je naprosto nezbytné. Dítě, které nemá stanoveny jasné a pevné hranice přichází o tolik potřebný pocit jistoty a bezpečí. Mnozí rodiče se dopouštějí chyby, když některý přestupek přehlédnou a jindy zase tvrdě potrestají. Je tím myšleno, když někdy hranice platí a jindy ne tak docela. V dítěti to může vyvolat nejistotu a úzkost, a pak se stává, že reaguje agresivním chováním. *„Rozdíl mezi demokratickou a autoritativní výchovou není v tom, že by v té první bylo vše dovoleno a v druhé vládla především omezení, ale v tom, jakými způsoby se stanovují pravidla a hranice chování. Jednou větou by se dalo říct tak, že máme vytvářet hranice nikoliv pro děti, ale s dětmi.“³*

---

¹ KOPŘIVA, P., et al. *Respektovat a být respektován*, 3.vyd. Kroměříž: Spirála 2008, s. 121.

² SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, s. 24.

³ KOPŘIVA, P., et al. *Respektovat a být respektován*, 3.vyd. Kroměříž: Spirála 2008, s. 13.

3.4. Respektovat a být respektován

Naučit děti respektu vůči vychovateli je třeba budovat postupně pomocí drobných uposlechnutí, aby si zvykly dělat, co jim nařídíte. Dále je třeba vysvětlit, kdo zde nese zodpovědnost a pomocí klidu a rozvahy, ji dávat najevo. Je dobré říkat dětem, že děláte to, co se od vás očekává, a že je učíte být zodpovědnými a kooperativními jedinci.

Další způsob, jak učit děti respektu: „ *Respekt je obousměrná ulice. Budete-li ignorovat jejich práva a potřeby, bude velmi obtížné naučit je respektu k právům a potřebám druhých. To je zejména důležité v období jejich dospívání, kdy se u nich rozvíjí nezávislost. Nic nezklame očekávání dospívajících více než dospělí, kteří nemají respekt a pochopení pro potřeby adolescentů* “ Také buďte vzorem chování, které chcete u dětí vypěstovat. Nezneužívejte svou moc a používejte autoritu moudře. Nespoléhejte na tělesné tresty a i jiné tresty užívejte jen zřídka.¹

Myslím, že respekt a uznání si nelze vynutit, ani pod pohrůzkou násilí, či trestu. Nejde dokonce ani koupit nebo uplatit. Jde o mravenčí práci každého vychovávajícího, bez níž se respektu nedá dosáhnout. Jsou jistě talentovaní jedinci, kteří vzbuzují respekt lehce a přirozeně, a jiní, kteří na něm musí zapracovat. Důležitý je ale výsledek našeho snažení. Když respektuji dítě, jeho přání, touhy a potřeby, dávám mu příklad, jak má ono přistupovat ke mně. Jednou se někdo zeptal mých svěřenců: „Jaká je vaše teta?“ Odpověděli zběžně: „hodná“ a dodali: „ale přísná, máme ji rádi“. Musím přiznat, že mě takové hodnocení potěšilo a zahrálo u srdce. Šlo o dvě děti, ve věku deset a dvanáct let a nedá se říct, že by byly bezproblémoví. Ba naopak, dalo mi hodně práce a úsilí, naučit je nějakým zásadám a pravidlům. Ze své původní rodiny na ně nebyly zvyklí. Dalo by se vše shrnout do jedné věty: „Co dobrého do dítěte vložíš, to se ti v dobrém vrátí“.

3.5. Sociální pedagogika

Sociální pedagogika by měla plnit poslání vůči celé společnosti i jednotlivci. Měla by se používat při tvorbě politiky výchovy a vzdělávání, sociální a zdravotní politiky a při tvorbě právních předpisů. Zkrátka by měla zasahovat do všech oblastí života.² Výchova v rodině se vždy odvíjela od školní výchovy a ta zase od společenské výchovy. V každém historickém období je potřeba děti v rodině vychovávat k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, přátelství, solidarity a dobra. Rodina má výchovou rozvíjet vztah k sobě samému, ke společnosti, k lidem a k rodině.

---

¹ MORRISH, R. G. *12 klíčů k důsledné výchově*, 2.vyd. Praha: Portál 2009, s. 68.

² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 63.

Co je výchova? Jednou z odpovědí je, že je to složitý společenský proces, ve kterém se uskutečňuje vztah mezi vychovatelem a vychovávaným. Výchova má mít svůj cíl a vede k procesu socializace. Hlavní znaky výchovy jsou cílevědomost, záměrnost, soustavnost a organizovanost.

Má-li proces výchovy být úspěšný, je potřebné:

- aby byl založený na vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným,
- aby byl založený na výchově, která bude postupně utvářet návyky kooperativní interakce,
- aby výchova nepodporovala agresivní, brzdící, posuzující komunikaci, ale asertivní, podporující, popisnou a efektivní komunikaci,
- aby vychovávající akceptoval vychovávanou osobnost takovou, jaká je, akceptoval její fyziologické a sociální potřeby, potřeby jistoty, bezpečí a individuální možnosti,
- aby neobsahoval prvky manipulativnosti,
- aby respektoval lidská práva,
- aby celá výchova vedla k pochopení smyslu života a ke zlepšení života.

Jde o výchovu pomocného charakteru, která vede člověka k tomu, aby byl člověkem.¹

3.6. Rodina a sociální pedagogika

Sociální pedagogika může pomoci rodině několika způsoby:

- Rozvíjením sociálně pedagogické teorie rodinného prostředí a rodinné výchovy.
- Vzděláváním odborníků – sociálních pedagogů pro poradenskou činnost s funkční a s dysfunkční rodinou.
- Osvětou v masově komunikačních prostředcích a organizováním vzdělávacích kurzů o rodičovské výchově.
- Terénní práci s rodinou se zaměřením na výchovu dětí v rodině, řešením výchovných situací rodičů a dětí, a na participaci otců ve výchově.²

Rodina je prvním místem socializace a výchovy dítěte. Je to místo, které dává dítěti základ pro jeho další život. Nelze zaměňovat výchovu v rodině za manipulaci. Je to především utváření hygienických návyků, vzorců chování, názorů a přesvědčení. Dává základy spolužití s lidmi, schopnost spolupracovat a také dává základy mravních norem. V průběhu celého života je třeba dítěti pomáhat v těch oblastech osobnosti, které jsou nedostatečně rozvinuté a tím kompenzovat nedostatky v sociálním prostředí.

¹ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 51.

² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 110-111.

Rodičovství a vychovatelství je umění, které je potřebné zušlechťovat poznáním, rozvíjet dobrým úmyslem, láskou a porozuměním.¹

3.7. Sociální pedagogika a škola

Sociální pedagog je odborník, který je teoreticky i prakticky připravený na sociálně výchovnou činnost. Je odborníkem, kterého všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži, dospělým a rodičům. Také v podpoře v situacích vyrovnání deficitu socializace a hledání možností zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělávání, prevence a poradenství.²

Sociálně pedagogická práce je činnost učitele, která nevyplývá z didaktických cílů, ale vyplývá z osobnosti žáků a jejich vztahů se sociálním prostředím a výchovy. Jde především o poznání rozdílů sociálního prostředí, odlišnosti výchovných stylů v rodině, specifických potřeb a zvláštnosti jistých sociálních skupin žáků. Sociálně pedagogická činnost učitele má v jeho sociální práci dominantní postavení, protože prostřednictvím výchovy, prevence a intervence se snaží zachovat harmonii osobnosti žáka, což je předpokladem jeho nasměrování ve výchovně vzdělávacích cílech školy.³

Učitelé děti trestají častěji než ostatní rodiče

Šokujících výsledků dosáhla agentura GfK Czech ve svém průzkumu, který si objednala Nadace Naše dítě. Pedagogové mají fyzické tresty ve škole zakázané, ale nezdráhají se je použít doma na svých dětech. Dokonce k nim přistupují častěji, než rodiče, kteří ve školství nepracují. Průzkum dále ukázal shovívavý přístup pedagogů k fyzickým trestům. Překvapivé bylo i zjištění, že pohlavky a podobné techniky rozdávají pedagogové i v prostorách školy. I přes zákaz se každý čtvrtý pedagog přiznal, že je pro něj pohlavek přijatelná forma trestu, a že jej i použil. „*Na prvním stupni se k tomu přiznalo 16 procent dotázaných učitelů, na druhém stupni pak dokonce 34 procent kantorů!*“⁴

---

¹ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 113.

² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 192.

³ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion s.r.o. 2008, s. 129.

⁴ Učitelé své děti fyzicky trestají častěji než ostatní rodiče. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-3-25].

Dostupné z: http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/234-ucitele_sve_deti_fyzicky_trestaji_casteji_nez_ostatni_rodice

Ze svých školních let mám i já špatnou zkušenost s fyzicky trestající učitelkou. Myslím, že jednání, se kterým jsem se setkala, na půdu školy vůbec nepatří. Dodnes mám nepříjemné pocity při vzpomínce na prožité ponížení a zbylo mi trauma, se kterým se ještě dnes vyrovnávám.

Vždy jsem byla tichá a trochu úzkostlivá dívenka, která před tabulí při zkoušení spíše špitala, než předváděla své znalosti. To se nelíbilo mé učitelce zeměpisu, která svůj nesouhlas dala dost hlučně najevo a přidala výhrůžku: „Buď to řekneš nahlas, aby tě slyšely i v poslední lavici, nebo si jdeš sednout s koulí!“ Tato pobídka mi na hlasu nepřidala, ba naopak, sotva jsem ze sebe vydala hlásku. Nato mi rozlíčená kantorka sundala brýle a ušetřila mi facku na pamětnou.

Člověk by řekl, že to byla „jen jedna facka“, ale pro mě to bylo ohromné ponížení před spolužáky. A skutečně pocity z tohoto incidentu nikdy nezapomenu. Naopak, vybaví se mi tato zkušenost vždy, když se cítím být zkoušená, nebo když mluvím před větší skupinou lidí. V takové situaci mívám v krku „knedlík“, který se snažím překousnout. A tak si říkám, když se já, tak těžce vyrovnávám s touto jedinou zkušeností, jak se potom cítí děti, které jsou častěji ponižované a jak se s tím později vyrovnávají?

II. Praktická část

4. Pohled na fyzické tresty

4.1. Cíle výzkumu

Svůj výzkum jsem zaměřila na pracovníky v přímé sociální péči. Mými respondenty byly zaměstnankyně Fondu Ohrožených Děti (Klokánek). Tato organizace je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem. Respondentky jsou tu zaměstnané jako „tety“ přímo pečující a vychovávající tyto ohrožené děti.

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo charakterizovat a specifikovat zkušenosti s fyzickými tresty z dětství u vybraného vzorku respondentů (respondentek). Zjistit, jak tyto zkušenosti vnímaly jako děti, jak na ně nahlížíjí dnes a také porovnat, zda se nějak přenesly do výchovy jejich vlastních dětí.

Nejdůležitější částí tohoto srovnání pak bylo zjištění, co si dotázané přenáší do své profese, coby pracovnice v sociálních službách.

4.2. Kvalitativní výzkum

Pro zkoumání postoje k fyzickým trestům na dětech jsem zvolila kvalitativní výzkum, který splňuje požadavky pro hloubkový rozbor a pochopení jevů v nejskrytějších aspektech a souvislostech.

Kvalitativní přístup podle Ferjenčíka má spíše explorativní charakter a převažuje v něm induktivní zaměření: „*je ve své povaze orientovaný holisticky: Člověk, skupina, jejich produkty či nějaká událost jsou zkoumány podle možností v celé své šíři a všech možných rozměrech. Navíc je aspirací pochopit všechny tyto rozměry integrovaně - v jejich vzájemných návaznostech a souvislostech.*“¹

---

¹ FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, 1.vyd. Praha: 2000, s. 245.

Jako techniku sběru dat jsem použila polostrukturovaný rozhovor, pro který jsem si připravila soubor základních otázek, které měly jistou tematickou návaznost. Snažila jsem se otázky strukturovat tak, aby bylo možné nenásilnou formou získávat informace co možná nejhlubší.

Rozhovor můžeme podle pružnosti rozdělit na **nestrukturovaný**, kdy tázaného pouze informujeme, o čem má hovořit, ale do průběhu rozhovoru nijak nezasahujeme. Smyslem takového rozhovoru je navázat kontakt se zkoumanou osobou, její hlubší poznání a neformální zjištění informací. Při **strukturovaném** rozhovoru získáváme záměrným a řízeným způsobem informace pomocí přesně vymezených otázek, které jsou vždy stejné. Smyslem **polostrukturovaného** rozhovoru je získat odpovědi na předem připravený soubor otázek, které však můžeme v průběhu rozhovoru mírně přizpůsobovat.¹

4.3. Metody sběru dat

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila devět kolegyně pracujících jako pečovatelky dětí v Klokánku. Dá se říci, že se jedná o osoby silně empatické, které buď ještě nemají vlastní děti, nebo je mají již odrostlé. Nejdříve jsem každé respondentce dala seznam otázek, kterých se náš rozhovor bude týkat a tím jim dala možnost, aby si je promyslely a také popřípadě prodiskutovaly doma se svými rodiči nebo dětmi. Každý rozhovor probíhal v soukromí a přátelském duchu. Žádná z dotázaných neměla problém se k danému tématu vyjádřit. Protože se vzájemně známe, nebyla z jejich strany snaha něco zatajit či přikrášlit.

Při rozhovorech jsem zjišťovala odpovědi na tyto otázky:

Část 1:

- V jak velké rodině jste vyrůstali?
- Kdo, jak a za co vás trestal a jaký to mělo účinek?
- V čem rodiče podle vás chybovali, co jste chtěli dělat jinak?

Část 2:

- V jak velké rodině vyrůstaly vaše děti?
- Jak a za co jste trestali vaše děti a jaký to mělo účinek?
- Dařilo se vám neopakovat chyby svých rodičů? Jak?

---

¹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum 1998.

Část 3:

- Jak vychováváte klienty (svěřené děti) v práci? Stejně jako vlastní děti?
Co děláte jinak?
- Trestáte? Za co (proč) a jaké tresty používáte?
- Jak děti na tresty reagují? Jaké má trestání účinky?
- Jaké jiné výchovné prostředky mimo trestání používáte? Které se vám nejvíce osvědčily?
- Co vám pomáhá zvládat stresové situace při výchově dětí?

4.4. Výsledky výzkumu

Respondentka č. 1:

Energická, usměvavá, 50-ti letá matka dvou dospělých dětí.

1. část:

- Respondentka vyrůstala v úplné rodině se sestrou starší o 10 let a s prarodiči. Jejich soužití bylo harmonické, cítila se milovaná, v bezpečí, užívali si společné výlety a dovolené.
- Matka fyzicky trestala menší děti naplácáním rukou na zadek, starší fackou. Dále vychovávala hubováním, zákazy, domácím vězením a prací (úkoly) navíc. Nejčastějším důvodem k trestání byly školní výsledky a pozdní příchody. Starší sestra dostávala více vyhubováno – měla zodpovědnost za mladší sestru (respondentku) i co se týkalo školních povinností.

Otec byl proti trestům, spíše se přimlouval a ochraňoval před trestem. Prarodiče netrestali.

Respondentka uvedla, že rodiče poslouchala ze strachu před trestem. Tresty ale vždy přijímala jako oprávněné, zasloužené.

- Rodiče se o respondentku podle jejích slov starali dobře, proti jejích výchově nemá žádné výhrady.

2. část:

- Respondentka vychovávala své 2 syny (1,5 roku od sebe) v úplné rodině i s prarodiči v jednom domě.
- Trestala své syny za neposlušnost, nepořádek, neplnění povinností, za rvačky mezi sourozenci. Jako tresty používala naplácání na zadek, facku, zákaz oblíbené činnosti a vykázaní do pokoje. Děti na tresty reagovaly nejdříve trucováním, ale uposlechli.
- Respondentka převzala výchovný vzorec rodičů, se kterým byla spokojená, proto jej používala i u výchovy svých synů.

3. část:

- V zaměstnání nelze užívat fyzického trestání, které byla respondentka zvyklá užívat u vlastních dětí (plácnutí na zadek, facka). Trestá tedy zákazem oblíbené činnosti (např. hry na pc, televize) a odepřením sladkostí. Těchto trestů užívá při nevhodném až agresivním chování dětí.
- Děti jsou nerady trestané, reagují na trest trucováním.
- Své klienty (svěřené děti) respondentka obvykle motivuje k žádoucímu chování slíbením výletu, odměny a chválí.
- Na motivaci a pochvalu reagují lépe než na hrozbu trestem.
- Při stresové situaci se respondentka snaží rozdělit děti, odvézt jejich pozornost jinam, zklidnit všechny zúčastněné např. pozitivní zprávou, procházkou. Vlastní stres potom rozpouští tím, že se vypovídá přítelkyni či kolegyni, přečte si dobrou knihu.

Dílčí shrnutí:

Dotázaná nezavrhuje lehčí fyzické tresty jako je plácnutí rukou na zadek nebo facka. Užívali je její rodiče a přenesla si je i do výchovy svých dětí. Ve své profesi je nahradila pozitivní motivací, která se jí lépe osvědčila, než jakékoliv trestání.

Respondentka č. 2:

Tichá, klidná, vlídná 57 letá matka dvou dětí původem z Bulharska.

1. část:

- Vyrůstala v úplné rodině s o dva roky mladším bratrem. Dětství měla harmonické, ráda na něj vzpomíná. Cítila se milovaná a přijímaná celou rodinou.
- Rodiče ji vůbec netrestali, nepoznala ani hubování nebo nadávání. Přirozeně respektovala vše, co po ní rodiče chtěli. Hlavní výchovný požadavek bylo plnění školních povinností. Oba sourozenci měli stejné podmínky, byli více chváleni než napomínáni. Matka vychovávala vysvětlováním a pochvalou, odměňovala novou knihou. Otec těžce pracoval v dole, do výchovy nezasahoval. Obě děti měly výborné školní výsledky a otec je chválil a nabádal k píli, aby měli lepší budoucnost než on.
- Jediné co respondentce chybělo ve výchově, byly domácí práce. Matka tolik dbala na učení a školní povinnosti, že nenaučila dceru vařit a vést domácnost. To jí samozřejmě chybělo v jejím manželství.

2. část:

- Respondentka má syna a o osm let mladší dceru. Vychovávala je sama s manželem, který pochází z České republiky. Kvůli lepším pracovním podmínkám se přestěhovali do ČR.
- Dotázaná hodnotí svou výchovu jako přísnou. Nastavila hranice, které se musely dodržovat, ale nepoužívala tresty. Při porušení a neposlušnosti vysvětlovala, proč musí děti pravidla dodržovat a zdůvodňovala jejich důležitost. Dcera vzdorovala až v pubertě, kdy chtěla více volnosti. Syn byl méně nadaný a musel se více učit, ale nevzdoroval. Manžel jí pomáhal s výchovou a používal zákazové tresty, a ojedinele v pubertě dcery i fyzické tresty jako facka.
- Respondentka si do výchovy svých dětí přenesla důraz na vzdělání, což pro ni bylo nejdůležitější. Ostatní tolik neřešila, a tak si zopakovala chybu své matky, která ji nenaučila vařit.

3. část:

- V zaměstnání se snaží respondentka vychovávat stejně jako své děti bez trestů. Klade ale menší důraz na vzdělávání, protože jejími klienty jsou vesměs děti méně nadané nebo zanedbané.
- Nenaučila se trestat, je jí to proti mysli. Stále se snaží vysvětlovat a poučovat. Dítěti, které odporuje, slibuje odměnu za lepší chování.
- Děti jí většinou poslouchají a nechají si vysvětlit důvody proč, a co po nich chce. Nemá ráda hrubost a ubližování, a když dítě poruší tuto mez, zvýší hlas a vysvětluje důrazněji.
- Nejvíce se jí osvědčila dohoda s dítětem, kdy vysvětlí, proč je třeba změnit nežádoucí chování a vyzvedne svou zodpovědnost za výchovu dítěte. Dohodne se na nastavení hranic a jejich dodržování s dítětem. Společně plánují.
- Stresové situace nejraději řeší klidem a vyrovnaností. Snaží se jim předcházet, žádné problémy nehrotí. Dává dítěti pocit bezpečí a přijetí, jsem tu pro ně.

Dílčí shrnutí:

Respondentka považuje jakýkoliv trest za ponižující a snižující důstojnost člověka. Dítě je pro ni Božskou formou člověka, který se netrestá. Tento postoj přejala od svých rodičů, užívala při výchově vlastních dětí a nadále předává dál ve své profesi.

Respondentka č. 3:

Mladá (37), temperamentní a sportovně založená matka jednoho náctiletého dítěte.

1. část:

- Vyrůstala v neúplné rodině s matkou a o tři roky starším bratrem. Otec byl alkoholik a o výchovu dětí se nezajímal. Stýkaly se s ním jen minimálně, šlo spíše o krátké návštěvy. Matce pomáhali její rodiče, přítel si našla až po osamostatnění dětí.
- Matka užívala menší fyzické tresty, jako je pohlavek a facka, ale jen zřídka. Častěji spíše nadávala a hubovala. Důvodem byla neposlušnost, nedodržení pravidel a také špatné známky. Obě děti trest přijímaly jako zasloužený a příště se snažily nechybovat. Prarodiče je netrestali, ale nabádali k poslušnosti a pomoci matce.
- Otec chyboval určitě v tom, že se nedokázal poprat se svou závislostí a o děti se málo zajímal. Matka měla těžkou výchovou pozici a někdy reagovala neúměrně k věku dítěte.

2. část:

- Svého syna vychovávala respondentka 13let s manželem, než se její manželství rozpadlo, kvůli jiné ženě. V současnosti žije společně se svou matkou, která jí pomáhá s dospívajícím synem. S bývalým manželem má syna ve střídavé péči.
- Respondentka užívala převážně zákazové tresty za porušení pravidel. Syn reagoval přijetím a neopakováním chyb. Otec trestal za drzost a neposlušnost fyzicky fackou. Syn reagoval podrážděně a uraženě.
- Respondentka si myslí, že neopakovala chybu své matky, protože pochopila, v jak náročné situaci se nacházela.

3. část:

- Ve své práci vychovává respondentka klienty podobně jako svého syna. Užívá zákazové tresty. Většinou jde o zákaz oblíbené činnosti jako je hra na PC.

- Trestá nerada a jen zřídka, raději se snaží vytvářet pozitivním přístupem dobrou atmosféru mezi dětmi.
- Děti tresty nerady přijímají, trucuji a snaží se zákaz obcházet.
- Nejvíce se jí osvědčila pozitivní motivace k nějaké sportovní činnosti, jako je plavání, jízda na kole nebo in-line bruslích.
- Sama také nejraději řeší stres pohybem. Když se vyběhá po lese, vyčistí si hlavu a dobije energii na celý pracovní týden.

Dílčí shrnutí:

Pro respondenku jsou fyzické tresty zbytečné. Jejich účinnost je minimální, spíše staví dítě do role oponenta a nenabádají k nápravě. Zákazové tresty užívá zřídka a nerada jejich účinek je také minimální. Dětem více vyhovuje pohyb na čerstvém vzduchu, nenechává je nudit, potřebují neustálou činnost.

Respondentka č. 4:

Vlídna, dobrosrdečná 55-ti letá matka tří dospělých dětí a babička dvou vnoučat.

1. část:

- Na své dětství vzpomíná se slzami v očích. Vyrůstala v rodině s násilnickým otcem a ustrašenou, týranou matkou, jako prostřední z pěti dětí. Fyzické trestání a psychické týrání u nich bylo na denním pořádku. Nepomohl jí ani útek k prarodičům, všichni se otce báli a nikdo mu neodporoval.
- Otec si na dětech denně vybíjel zlost, mlátil respondentku holí tak dlouho až se bolestí pokálela, pak ji hrubě urážel a nadával a musela vše poklidit. Nesměla psát domácí úkoly doma. Otec byl přesvědčen, že od vzdělávání je tu škola a doma se musí pracovat. Vymýšlel nejrůznější záminky k potrestání. Mezi nejlehčí patřilo klečení s válečkem na rukou, když dítě nevydrželo půl hodiny, následovalo tlučení hlavou o zeď, rvaní vlasů a kopání do celého těla. Když se snažila respondentka zastat své mladší sestry, otec ji topil v umyvadle a střílel po ní diabolkami v obývacím pokoji. Matka se nezmohla na žádný odpor, nabádala děti k poslušnosti, byla trestána stejně.
- Z násilnického prostředí se dostala až v plnoletosti, sňatkem a založením vlastní rodiny. Když otec začal ohrožovat její děti (svá vnoučata), podala na něj trestní oznámení a byl odsouzen za nedovolené ozbrojování. Snažila se odpustit alespoň vědomě, ale do smrti se nedokázala vidět s otcem ani s matkou.

2. část:

- Až ve své rodině byla respondentka šťastná. Měla dceru, o čtyři roky mladšího syna a ještě za osm let jednu dceru. Manželství bylo harmonické, i když byl otec hodně mimo domov, jezdil na montáže. Výchova dětí tedy spočívala převážně na ni.
- Neužívala vůbec žádné tresty, nedávala žádná omezení ani nezvýšila hlas. Vždy s klidem a rozvahou vysvětlovala, co po dětech požaduje a proč. U starších dvou tato výchova fungovala, až nejmladší se v pubertálním věku stavěla proti a skončila jako drogově závislá.
- Přestože neopakovala chyby svých rodičů, je jimi ovlivněna po celý život.

3. část:

- Své klienty nijak netrestá, snaží se najít kompromis a převážně vlídně domlouvá. Přestupky ale nenechává bez povšimnutí, upozorní na ně a očekává nápravu chování. Když se tak nestane, znovu nabádá a motivuje dítě k jinému přístupu.
- Stává se, že některé dítě, přesto neposlechne a respondentka to cítí, jako svou prohru, že selhala, coby vychovatel.
- U malých dětí se jí nejvíce osvědčilo mazlení, hry, zpívání a odvedení pozornosti jinam. Mladší školní děti motivuje výlety do ZOO, plaváním nebo návštěvou cukrárny. U starších preferuje kamarádský a partnerský přístup, odměňuje kinem, nákupy oblečení nebo kosmetiky.
- Před spaním si dělá relaxační chvílku pro sebe. Zhodnotí si uplynulý den a netrápí se tím, co se nepovedlo. Rází heslo: „co nemohu změnit, neřeším!“

Dílčí shrnutí:

Respondentka je tak silně ovlivněna svým dětstvím, že neuznává jakýkoliv nátlak, natož fyzický trest. Snaží se ochránit všechny děti, před nežádoucím chováním ze strany rodičů. Tresty vyměnila za laskavost, lásku a obětování se pro děti. Ne vždy děti pochopí, co v její péči mají, až s odstupem času se vracejí a děkují.

Respondentka č. 5:

Mladá (33), usměvavá a hravá, ještě svobodná a bezdětná žena.

1. část:

- Vyrůstala v pěstounské neúplné rodině s pěti nevlastními sourozenci, později až patnácti, jak plnoletí odcházeli a přibývali další. Biologické rodiče nikdy nepoznala. Pěstounskou matku navštěvuje jen zřídka, nemá s ní harmonický vztah. Se sourozenci, s kterými vyrůstala déle, se také nestýká, jen si někdy zavolají.
- Pěstounská matka byla přísná a nervní. Trestala děti fyzicky, menší plácala přes zadek, starší pohlavkovala nebo fackovala. Při větších prohřešcích následoval výprask vařečkou. Trestala za špatné školní výsledky, pozdní příchody nebo pro respondentku nedůležité detaily. Také křičela, nadávala a zakazovala třeba sledování televize.
- Respondentka bere jako chybu, že pěstounka používala fyzické tresty a vůbec trestala více, než chválila. Cítila se nemilovaná a trucovala po každém trestu. Toužila po klidné a láskyplné atmosféře.

2. část:

- Respondentka nemá vlastní děti ani rodinu.

3. část:

- Své svěřené klienty trestá jen výjimečně například zákazem TV nebo PC a to už musí být opakovaná neposlušnost, agresivita nebo vulgarita.
- Potrestané dítě většinou truceje, nechce se s trestem smířit. Málokdy dojde k napravení nežádoucího chování.
- Mnohem více funguje pochvala, respondentka se snaží hledat i drobnosti k pochválení nebo děti chválí za snahu. Odměňuje také objetím, pohádkou nebo písničkou a také sladkostmi. Motivuje děti ke společným hrám, výletům a sportování.

- Děti milují hudbu a zpěv, respondentka hraje na klávesy, kytaru a také flétnu. Hudbou a zpěvem zvládá stresové situace společně s dětmi. Při zpěvu se uvolní každé napětí a opadne stres.

Dílčí shrnutí:

I tato respondentka si přenesla do výchovy svých klientů negativní zkušenosti z dětství, a proto se snaží děti za všech okolností chápat a pomáhat jim zvládat jejich problémy. Oč měla horší dětství, o to víc rozdává lásku kolem sebe. Je jako usměvavé sluníčko, které svítí pro všechny stejně.

Respondentka č. 6:

Příjemná, klidná a vyrovnaná, 47- mi letá matka dvou dospělých dcer.

1. část:

- Vyrůstala v úplné rodině, jako nestarší dítě, pak měla mladší sestru a bratra. Hlavní slovo v rodině i ve výchově měla matka, protože otec byl málo doma. Respondentka přiznává, že měla otce raději, protože ji nikdy netrestal ani nehuboval.
- Matka užívala drobné fyzické tresty, rukou přes zadek, facku nebo pohlavek. Také nadávala, kárala za neuposlechnutí, špatné známky nebo rvačky mezi dětmi. Nejstarší měla zodpovědnost za mladší sourozence a tak se stávalo, že se respondentka cítila potrestaná neprávem a pak se s matkou i týden nebavila. Jinak tresty přijímala jako přiměřené a zasloužené.
- S výchovou matky respondentka v podstatě souhlasí, věděla, že jí má ráda, a že se o ni bojí. Jediné co by jí vytkla, že jí nedůvěřovala a nikam nepouštěla, když byla v pubertě.

2. část:

- Respondentka má harmonické manželství, vychovala v něm dvě dcery, které jsou již samostatné.
- Trestala je minimálně, spíš domlouvala a kárala. Starší dcera se stavěla na odpor a hádala se, mladší zase mlčela a trucovala. Manžel s výchovou pomáhal, dívky ho poslouchaly i bez trestání. Až v pubertě od něj dostaly první facku za pozdní příchod a alkohol.
- Respondentka se snažila nechybovat a důvěřovat svým dětem. Ony její důvěru nezklamaly a mají krásné harmonické vztahy.

3. část:

- V práci se jí nedaří vychovávat stejně jako doma. Klienti nereagují na domlouvání a vysvětlování.

- Zkoušela trestat zákazem oblíbené činnosti nebo snížením kapesného, ale nemělo to žádný výsledek.
- Děti byly ještě více popudlivé a vzdorovité. Tresty u nich nefungují.
- Snaží se spíše vysvětlvat a dohodnout kompromis. Když ani to nezabere, stáhne se, nechá děti vyřádit a pak teprve usměrňuje. Někdy zabírá domluva jejich matky, která hrozí i fackami.
- Nahromaděný stres rozpouští relaxační hudbou a večerem při svíčkách nebo se vypovídá kolegyni. Sdělená starost je poloviční starost.

Dílčí shrnutí:

Respondentka nezavrhne malé a ojedinělé fyzické tresty. Vlastní děti se jí dařilo vychovávat bez nich, ale ve své profesi se setkává s dětmi, které nereagují na domluvy ani zákazové tresty. Přiznává, že se někdy cítí bezradně, když se děti nevhodně chovají a nedají na žádné domlouvání.

Respondentka č. 7:

Usměvavá, energická 39-ti letá matka jednoho sedmnáctiletého syna, která nerada zahálí.

1. část:

- Vyrůstala v harmonické, úplné rodině, s bratrem o dva roky starším. Sourozenci se měli rádi a pomáhali si vzájemně. Otec byl hodně mimo domov, a tak si užívali vzácné společné chvíle výlety a hrami.
- Matka byla klidná a vyrovnaná, vychovávala spíše domluvou. Používala jediný zákazový trest při špatných známkách, a to se pak učili společně. Z úspěchu se pak radovala celá rodina. Matka obě děti chválila otci a tak se o to víc snažily mu dělat radost.
- Respondentka si není vědoma žádného chybování. Své rodiče miluje a ctí za vše co pro ni dělají.

2. část:

- Manželství měla respondentka harmonické přes deset let. Pak se musela vyrovnat s nemocí manžela a nakonec i s jeho smrtí. S výchovou syna jí pomáhají rodiče, s kterými bydlí ve společném domě.
- Nikdy nemusela užívat jakékoliv trestání. Synovi spíše domlouvala a on se snažil omluvit a chyby napravit. Stejný přístup k němu mají i prarodiče.
- Rodičům je vděčná za lásku a podporu.

3. část:

- Své klienty se snaží vychovávat jako vlastní děti. Preferuje laskavý a vlídný přístup. Když to nestačí, zvýší hlas a intenzitu vysvětlování.
- K trestání přistupuje nerada, ale netoleruje vulgární chování a agresivní výpady proti ostatním dětem. Potom odepře odměnu, ať už sladkosti nebo výlet.
- Děti většinou trucují, ale nevhodné chování neopakují, stačí je napomenout.

- Osvědčilo se jí společné plánování s dětmi. Velmi je motivují společné činnosti a výlety. Když se těší, tak méně zlobí a také si dají říct.
- Stres zvládá respondentka relaxací. Většinou si dělá večery při svíčkách s relaxační hudbou. Také ráda něco hezkého tvoří, své výrobky vystavuje v bytě, děti je pak obdivují, a tak je zláká k výtvarné činnosti.

Dílčí shrnutí:

Respondentka považuje fyzické tresty za zbytečné a ponižující. Vyrůstala v láskyplném prostředí a to si přenesla do výchovy svého syna a nyní do své profese. Přiznává, že trestat musí, protože některé děti jsou na tresty tak zvyklé ze své původní rodiny, že trestání v podstatě vyžadují.

Respondentka č. 8:

Laskavá a usměvavá, čtyřicetiletá, svobodná a bezdětná žena, která má mnoho zkušeností s výchovou dětí svých sourozenců.

1. část:

- Vyrůstala v početné rodině jako nejstarší ze sedmi dětí. Měla čtyři mladší sestry a ještě po dvanácti letech bratry dvojčata. Výchova spočívala hlavně na matce, otec do ní zasahoval minimálně.
- Byla u nich nastavená pevná pravidla a jejich porušení matka trestala někdy rychlým pohlavkem, ale častěji zákazovým trestem. Rodiče měli u dětí velký respekt a mnohdy stačilo, že matka zvýšila hlas a nebylo třeba dál trestat. Respondentka byla divoké dítě a měla časté šarvátky se svými sourozenci. Trest brala jako zasloužený a dál se tím nezabývala. Měla raději rychlý pohlavek, než zákazy a domlouvání.
- Své rodiče miluje a respektuje a jediné co by jim mohla vytknout je, že své vytužené chlapce rozmazlovali. Připouští, že by to mohlo být i tím, že už byli starší a unavení z tak početné rodiny.

2. část:

- Vlastní děti nemá a stále žije s rodiči.

3. část:

- Ve své profesi se inspiruje ze svého dětství a početných rodin svých sourozenců. Zatím je dvanácti násobná teta.
- Trestá nejčastěji za neposlušnost, za špatné chování mezi dětmi a vulgárnost. Myslí si, že to jsou základní věci při formování osobnosti a charakteru.
- Děti reagují různě, někdy trucuji a odmlouvají, ale postupně se jí daří najít způsob, co na ně platí.
- Nejvíce upřednostňuje pozitivní motivaci, ale neslibuje často odměny, to v ní vyvolává pocit uplácení. Dává dítěti vybrat ze dvou možností a nechá na něm, aby si vybralo správně.

- Má ráda chvílky klidného rozjímání a pozitivní energii čerpá nejraději v kostele. Na návštěvu kostela bere i děti, které mají zájem, a i když nejsou vychovávány k víře, rádi zde společně pobývají.

Dílčí shrnutí:

Přestože si vzpomíná na to, že měla radši pohlavek, než kázání, fyzické tresty nepoužívá a nesouhlasí s nimi. Ve výchově se dá bez nich obejít. Nahradila je tolerancí a vlídným domlouváním. Když už to jinak nejde, potrestá dítě nějakým zákazem nebo odepřením pamlsku.

Respondentka č. 9:

Klidná, vyrovnaná 46-ti letá matka dvou dospělých dcer, a také novopečená babička tříměsíční vnučky.

1. část:

- Odrostla v úplné rodině se třemi sourozenci. Nejstarší bratr, mladší sestra a po třinácti letech ještě jeden bratr. V rodině hrála důležitou roli babička, matka matky, která s nimi bydlela a podílela se na výchově dětí. Byla také příčinou mnoha rozepří a nedorozumění mezi rodiči.
- Užívání fyzických trestů bylo v této rodině běžným výchovným prostředkem. Nejčastěji takto trestala hysterická babička, která si na pomoc brala vařečku nebo tahala za vlasy a hojně nadávala a hubovala. Další výkonnou moc měl otec, který děti vyplácel rukou na zadek, u větších pak fackou. Matka ponejvíce trestala výčitkami a domlouváním. Respondentka si vzpomíná, že často pociťovala, že je trestána nespravedlivě za prohřešky svých sourozenců a tak dlouho vzdorovala a trucovala.
- Jako chybu ve výchově uvádí respondentka nedostatečně nastavené hranice. Častokrát se až po trestu dozvěděla, co udělala špatně. Rodiče v ní vzbuzovali respekt i strach. Teprve v dospělosti pochopila jejich lásku.

2. část:

- Vlastní rodinu založila brzy. Manželství bylo zpočátku harmonické. Vzešly z něj dvě dcery o pět let od sebe. Po třinácti letech se respondentka rozvedla a vychovávala dcery sama s pomocí svých rodičů.
- Fyzické ani jiné tresty neužívala, nebyly třeba. Dětem stačila domluva a pevně nastavené hranice. Ani prarodiče, kteří často hlídali, děti netrestali.
- Respondentka se domnívá, že fyzické tresty, které ve výchově používali její rodiče a babička, patřily k normě té doby, a tak je nepovažuje za chyby. Za chybování považuje spíše nedostatek času strávený s dětmi, a to se jí ve výchově vlastních dětí nepodařilo odstranit.

3. část:

- Ke svým svěřencům přistupuje stejně, jako k vlastním dětem. Nastavuje jasná a pevná pravidla, na kterých se s dětmi domlouvá.
- Trestá nerada, ale porušování pravidel netrpí. Trest vybírá s dítětem, a dává mu tím možnost nápravy nevhodného chování. Většinou jde o tresty zákazu oblíbené činnosti jako je sledování TV nebo hry na PC.
- U dětí je trestání neoblíbené, ale někdy prostě nezbytné, když nedají na varování a domlouvání, musí přijít sankce. Reagují většinou dotčeně nebo trucovitě, ale brzy je to přejde.
- Respondentka uvádí, že mnohem lépe děti reagují na slíbenou odměnu, než jakkoliv důmyslný trest. Pozitivní motivace a neustálá zábavná činnost děti lépe usměrní.
- Stresové situace zvládá hlavně klidem, relaxační hudbou nebo hovorem s kolegyní. Má také ráda slunečnou procházku v přírodě, to jí dává hodně pozitivní energie.

Dílčí shrnutí:

Respondentka neuznává fyzické tresty, nerada je přijímala jako dítě. Ve výchově svých dětí se bez nich obešla a ve své profesi si ověřila, že žádné tresty nefungují dobře. Mnohem více se osvědčila domluva a pozitivní motivace.

4.5. Shrnutí

Cílem výzkumné části bylo zjistit zkušenosti s fyzickými tresty z dětství u vybraného vzorku respondentek pracujících v sociálních službách, jako „teta“ ve FOD Klokánek Brno. Zjistit zda a jak se tyto zkušenosti přenesly do výchovy vlastních dětí a dále pak, jak jim tyto zkušenosti pomáhají v jejich současné profesi.

Z výzkumu vzešlo, že respondentky fyzické tresty zavrhnou. Ať už ty, které takto v dětství trestány byly nebo ty, které rodiče fyzicky netrestaly. Jen dvě z dotázaných lehké a ojedinělé fyzické tresty přijímaly jako běžnou a neškodnou součást výchovy a to jen proto, že byly dostatečně vyváženy láskou a péčí rodičů.

Ostatní vnímají fyzické tresty jako ublížení a ponížení bez výchovného účinku. Shodují se na tom, že fyzické trestání bylo mnohokrát nespravedlivé a neadekvátní vůči provinění. Často šlo spíše o odreagování vzteku přetížených rodičů. Až na případ těžkého týrání, respondentky odpustily svým rodičům tyto výchovné přehmaty. Některé vzpomínky z dětství jim vytanuly na mysli až po důkladnějším dotazování, protože je dávno zapoměly, jako nedůležité a zbytečné.

Potvrdilo se, že zkušenosti z dětství ovlivnily i jejich přístup k výchově vlastních dětí. Respondentka, která byla fyzicky trestána a považovala tyto tresty za přijatelné a spravedlivé, užívala lehké fyzické tresty jako pohlavek či facku i u svých synů. Naopak respondentka, která byla fyzicky týrána, nebo jiná, která vůbec nepoznala žádný trest, si do své výchovy přenesly odpor k jakémukoliv trestání. Další, které byly rodiči fyzicky trestány a považovaly to za ponížení a nespravedlnost, se fyzických trestů, ve výchově svých dětí vzdaly. Všechny respondentky se snažily neopakovat výchovné chyby svých rodičů.

Také se shodly v tom, že mnohem lépe ve výchově funguje pozitivní motivace než jakékoli trestání. I ve výchově svěřených dětí docílí více laskavým, leč pevným přístupem, než pohrůzkou nějakého trestu. Dnešní děti těžko přijímají autoritářský, či pedantský styl výchovy. Požadují od svých vychovatelů vysvětlení a důvody proč mají pravidla a nařízení dodržovat. Jsou mnohem informovanější o svých právech a na vychovávajících je, aby byla rovnováha mezi právy a povinnostmi.

V tomto nám může být nápomocná i sociální pedagogika, která nám ukazuje, jak můžeme ve výchově postupovat. Nejde o nic převratného, či nově objeveného ale je dobře, že se rodiče a vychovatelé mnohem více zajímají, jak správně vychovávat.

Závěr

Výchova v rodině by měla být laskavá, vstřícná a přitom také pevná a částečně omezující. Je třeba vymezit hranice toho, co je nežádoucí a čeho se má dítě vyvarovat. K tomu je třeba věnovat svým dětem co nejvíce času a pozornosti. Nezanedbatelná je také psychologická podpora, která by pomohla rodičům zvládat zátěžové situace, naučila je konkrétním výchovným strategiím tak, aby neměli potřebu používat tělesných trestů, a také by jim pomohla vypořádat se s vlastními zkušenostmi z dětství, včetně naučených vzorců chování.

Teoretická i praktická část práce je malou sondou do výchovného stylu dnešních rodičů nebo profesionálních vychovatelů. V teoretické části jsem na základě studia odborné literatury nejprve popisovala situaci v České republice i v zahraničí, co se užívání fyzických trestů týče. Prezentovala jsem zde některé statistické údaje, jaký je pohled společnosti na fyzické tresty a veškeré druhy fyzického trestání.

Dále jsem se snažila vymezit formy trestání a zjistit jejich účinnost a následky. V následující kapitole jsem se zaměřila na výchovu bez trestů, jak nastavovat hranice dětem bez jakéhokoliv trestání. Srovnala jsem pohled dnešních učitelů a jejich užívání fyzických trestů u svých dětí. Zabývala jsem se otázkou, jak může sociální pedagogika pomoci rodinám s výchovou.

Jak už jsem uvedla, v praktické, výzkumné části práce jsem na základě rozhovorů s pečovatelkami v Klokánku zkoumala postoj k fyzickým trestům a možné ovlivnění z jejich původní rodiny. Jak se ukázalo z výsledků výzkumu, postoj k fyzickým trestům je silně ovlivněn zkušenostmi z dětství. Příčiny, které vedou k fyzickým trestům na dětech v rodině, je několik. Hlavními oblastmi jsou zde osobnost rodiče, včetně jeho životní situace, dále pak jsou to vnější vlivy, včetně vlivu společnosti, výchovný styl rodiče, včetně naučených vzorců chování a osobnost dítěte s jeho povahovými vlastnostmi a chováním.

Pocity, které jsme při trestání prožívali jako děti, mohou být hluboce potlačené. Rozumově jsme si zdůvodnili, že ten kdo nás má rád, by nám nikdy neublížil a tak jsme převzali odpovědnost za trest na sebe, že jsme si ho zasloužili. S odstupem času pak dochází k velkému posunu v posuzování trestů. Hlásáme, že je-li trest oprávněný a spravedlivý snáze ho přijmeme, ale když si vzpomeneme na své dětské pocity, musíme si přiznat, že jsme takto neuvažovali. Dotázané respondentky se shodli na tom, jak těžce svěřené děti přijímají i třeba jen zákazové tresty, a že mnohem více se jim ve výchově osvědčila pozitivní motivace. To vše vede k závěru, že vychovávat je třeba především láskou, přijetím, laskavostí a důsledností, bez trestů.

Použitá literatura

1. **ALDORTOVÁ, N.** *Vychováváme děti a rosteme s nimi*, 1.vyd. Praha: Práh 2010, 227 s. ISBN 978-80-7252-287-3.
2. **BIDDULPH, S.** *Tajemství výchovy šťastných dětí*, 1.vyd. Praha: Portál 1999, 133 s. ISBN 80-7178-334-x.
3. **BAKOŠOVÁ, Z.** *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, 3.vyd. Public promotion, s.r.o. 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
4. **CLOUD, H., TOWNSEND, J.** *Děti a hranice*, 1.vyd. Praha: Návrat domů 1999, 186 s. ISBN 80-7255-002-0.
5. **DELAROCHE, P.** *Rodiče, nebojte se říkat NE*, 2.vyd. Praha: Portál 2007, 144 s. ISBN 978-80-7367-347-5.
6. **FERJENČÍK, J.** *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, 256 s. ISBN 80-7178-367-6.
7. **FONTANA, D.** *Psychologie ve školní praxi*, 3.vyd. Praha: Portál 2010, 384 s. ISBN 978-80-7367-725-1.
8. **KLAPILOVÁ, S.** *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, 1.vyd. VUP Olomouc 2000, 63 s. ISBN 80-7067-669-8.
9. **KOPŘIVA, P., et al.** *Respektovat a být respektován*, 3.vyd. Kroměříž: Spirála 2008, 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.
10. **KRAUS, B., SÝKORA, P.** *Sociální pedagogika 1*, IMS Brno 2009.
11. **LENDEROVÁ, M., RÝDL, K.** *Radostné dětství?* 1.vyd. Praha: Paseka 2006, 400 s. ISBN 80-7185-647-9.
12. **MÁDROVÁ, E.** *Zkuste být dítětem*, 1.vyd. Praha: Portál 1998, 117 s. ISBN 80-7178-229-7.
13. **MATĚJČEK, Z.** *Co děti nejvíc potřebují*, 1.vyd. Praha: Portál 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
14. **MATĚJČEK, Z.** *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, 1.vyd. Praha: Portál 1996, 143 s. ISBN 80-7178-065-5.
15. **MATĚJČEK, Z.** *Po dobrém nebo po zlém? O výchovných odměnách a trestech*, 3.vyd. Praha: Portál 1994, 109 s. ISBN 80-85282-00-3.

16. **MORRISH, R. G.** *12 klíčů k důsledné výchově*, 2.vyd. Praha: Portál 2009, 135 s. ISBN 978-80-7367-557-8.
17. **MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R.** *O týrání a zneužívání*, 1.vyd. Praha: NLN: AT1996, 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
18. **MUSELÍKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z., VODIČKOVÁ, M.** *Právo v sociální oblasti*, IMS Brno 2012.
19. **NOSÁL, I. et al.** *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, 1.vyd. Brno: Barrister/Principal 2004, 201 s. ISBN 80-86598-80-2.
20. **P.M.H. WATER, L.H.D:** *Nejen indigové děti*, 1.vyd. Praha: Pragma 2007, 213 s. ISBN 978-80-7349-71-3.
21. **PELIKÁN, J.** *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*, Praha: Karolinum 1998, 270 s. ISBN 80-7184-569-8.
22. **PREKOPOVÁ, J.** *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*, 5.vyd. Praha: Portál 2008, 151 s. ISBN 978-80-7367-495-3.
23. **PREKOPOVÁ, J.** *Pevné objetí*, 1.vyd. Praha: Portál 2009, 199 s. ISBN 978-80-7367-614-8.
24. **PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH.** *Neklidné dítě*, 1.vyd. Praha: Portál 1994, 143 s. ISBN 80-7178-019-7.
25. **PRŮCHA, J.** *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, 1.vyd. Praha: Portál 2001, 139 s. ISBN 80-7178-584-9.
26. **RODGGE, J.-U.** *Děti potřebují hranice*, 2.vyd. Praha: Portál 2000, 131 s. ISBN 80-7178-418-4.
27. **SEVERE, S.** *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*, 1.vyd. Praha: Portál 2000, 195 s. ISBN 80-7178-368-4.
28. **VANÍČKOVÁ, E.** *Tělesné tresty dětí: Definice - popis - následky*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing 2004, 116 s. ISBN 80-247-0814-0.
29. **VIRTUE, D.** *Křišťálové děti*, 1.vyd. Olomouc: Fontána 2008, 158 s. ISBN 978-80-7336-465-6.
30. **ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D.** *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*, 1.vyd. Praha: Grada 2010, 240 s. ISBN 978-80-247-2697-7.

Internetové zdroje

1. Fyzické tresty dětí jsou méně časté, přesto jsou stále součástí výchovy. [online]. Časopis maminka. [cit. 2013-2-20]. Dostupné z:
<http://www.maminka.cz/clanek/chovani-a-vztahy/fyzicke-tresty-deti-jsou-mene- caste-presto-jsou-stale-soucasti-vychovy>
2. Bít či nebít děti? [online]. Fond ohrožených dětí. [cit. 2013-2-21]. Dostupné z:
http://www.fod.cz/stranky/informace/12_03/blesk120307.htm
3. Tělesné tresty ano či ne. [online]. Jen pro ženy. [cit. 2013-2-25]. Dostupné z:
<http://www.jenprozeny.cz/deti/21303-telesne-tresty-ano-ci-ne>
4. Fyzické tresty dětí se zmírňují a jsou méně časté, přesto jsou součástí výchovy. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z:
http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/244- fyzicke_tresty_deti_se_zmirnuji_a_jsou_mene_caste_presto_jsou_soucasti_vychovy
5. Vychovávat lze i bez facek. [online]. Portál ona idnes. [cit. 2013-2-26]. Dostupné z:
http://ona.idnes.cz/deti-telesne-tresty-vychovavat-lze-i-bez-facek-ftl- /deti.aspx?c=A110426_122824_deti_job
6. Trestání dětí. [online]. Simar. [cit. 2013-2-25]. Dostupné z:
<http://simar.cz/clanky/trestani-deti.html>
7. Učitelé své děti fyzicky trestají častěji než ostatní rodiče. [online]. Nadace naše dítě. [cit. 2013-3-25]. Dostupné z:
http://nasedite.cz.artbox.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2011/234- ucitele_sve_deti_fyzicky_trestaji_casteji_nez_ostatni_rodice